GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.
Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.
Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.
All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.
If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Universitetsbiblioteket

UR FOLKETS LIF

FOSTERLÄNDSKA BERÄTTELSER

AF

G. L. OXENSTIERNA.

TREDJE HÄFTET.

STOCKHOLM
C. E. GERNANDTS BOKTRYCKERI
1882.

Upsala Univ. Bibliotek
Sv avd.
Sven Lidé
Romaner

141

UR FOLKETS LIF

FOSTERLÄNDSKA BERÄTTELSER

AF

G. L. OXENSTIERNA.

TREDJE HÄFTET.

STOCKHOLM
C. E. GERNANDTS BOKTRYCKERI
1882.

INNEHÅLL.

		Sid.
Till Allmänheten		1
I.	Herr Pehrs värja	3
II.	Stamfaderns första bragd	19
III.	Hafsfruns skyddslingar	39
IV.	Mattias Viking	60
V.	Tolles äfventyr	70
VI.	Östen	83
VII.	Stenar Björnson	98
VIII.	En Vikingasaga	103

Till Allmänheten.

Om ej jag besjungit de stora bedrifter,
Som endast de »erkända» skalder förmå,
Så har jag dock letat bland sägner och skrifter
Och vågar att derur besjunga de små;
De små blifva stora, när hjertat i brand
Af kärleken lågar till fädernesland!

O! hören mig landsmän! och må'n I förnimma!
Att visan hon tystnar i dalarne små,
Att sagor och sägner från fordoma timma
De tvindö om icke I akten derpå.
Af hjertat jag beder: O! tagen om hand
Dess flyende ljud i vårt fädernesland!

Det dröjer ej länge förr än de försvunnit
Så sången som sagan från farfar och far,
Re'n många utaf dem ej nutiden hunnit
Och få äro de, som än här finnas qvar,
Jag derför från Lethes förintande rand
Sökt rädda en del åt vårt fädernesland.

Tag derföre mot dessa enkla legender,
Som fram jag har letat från sägen och sång.
Förvissad jag är att *du* framdeles sänder
En *skald*, som kan sjunga dem *bättre en gång:*
De djerfva små bragder från öar och strand
Jag egnar åt *dig och mitt fädernesland.*

I.

Herr Pehrs värja.

I den del af Bohuslänska skärgården, som ligger emellan Göteborg och Marstrand, finnes en mängd öar och skär, bland hvilka förstnämda de största heta Björkö, Hönö, Öckerö, Rörö, Fotö och Grötö. Dessa äro kallade i forna tider »Eykreyjar» och sednare »Eckeröarne» för den mängd af ekar, hvilka vid denna tid prydde dess fält och stränder. På ett och annat ställe qvarstå visserligen några af dessa jätteträd, nu splittrade af stormen och lutande sig mot nordost, skyende den sydvestliga vinden, hvilken här är den kraftigaste.

Gamla minnen omsväfva dessa öar såsom »Magnus Lagabætirs» utkorande till konung härstädes år 1257 på Öckerö, sjöslaget i Stora Kalfsund mellan hertig Erik Magnusson och norska flottan år 1309 med flere tilldragelser. Flere mindre märkvärdiga händelser hafva äfven passerat härstädes.

En af dessa episoder
Gå vi nu att skildra här,
Det är en af de klenoder,
Folket på sitt änne bär.

Fädrens ära bör ej glömmas
Fast den ej gör någon stor,

Men dess bragder böra gömmas,
För det minne deri bor.

Sannt det är, och ännu finnas
Männer qvar från forna dar,
Hvilka tydligt kunna minnas,
När herr Pehr sin värja bar.

Det var en afton på eftersommaren år 1788. Solen kastade sina klara strålar på det af otaliga skär och öar bekransade hafsbandet och målade dem i lysande guld. Utanför den förnämste fiskarens stuga på ön Öckerö gick det särdeles lifligt till, i det ungdomen på ön var samlad och af hjertans lust dansade polskor och »engelska» efter tonerna af en fiol.

I det öppna fönstret syntes husets egare, Abraham Pehrsson, af den i dessa tider så bekanta Utbultaslägten. Det var en reslig, äldre man af omkring 70 års ålder. Stormar och sjö hade visserligen gjort hvad de kunnat för att böja den gamle fiskaren, men ännu tycktes han hålla sig så rak och dugtig som de träd, hvaraf den ö, på hvilken han bodde, hade erhållit sitt namn.

Vid hans sida sutto några af hans grannar, och den å bordet stående bränvinsflaskan samt silfverbägaren med öl uti gjorde allt emellanåt sin rund emellan de samtalande.

»Nå, det är alltså öfverenskommet oss emellan och barn'a med, att bröllopet ska' stå den 5 Oktober eller da'n efter Michaelidagen?» sade Abramham till sin granne, Andreas Börjesson i Nordgården.

»Ja ä' det så! Och det ska' bli ett bröllop så I ha inte sett maken till dä i skärgården, det säger jag och An-

dreas med», svarade den tilltalade i det han höjde den stora bägaren och derur tog sig en klunk.

»Ja, ja, der komma de nu, båda två, å inte se de just omaka ut», sade Abraham, seende ut igenom fönstret och vinkade åt sin son.

Snart derefter inträdde föremålen för deras samtal. Pehr Abrahamsson var en man omkring 28 år års ålder. Reslig och starkt byggd, var han en bild af denna skärgårds befolkning. Ett frimodigt och godt utseende, blå ögon och ett mörkbrunt krusigt hår gåfvo åt hans, ehuru ej fint bildade ansigte ett uttryck af kraft och förstånd. Vid hans sida följde Börjesons dotter, en qvinna om några och tjugo år. Med ett ganska vackert ansigte förenade hon en ståtlig växt, och hela hennes hållning var vida siratligare än de andra flickornas. Att Anna Maria var sin faders stolthet och alla de unga karlarnes förtjusning, anse vi oss ej behöfva nämna.

Ehuru hennes anletsdrag
Ej voro fina, fanns likväl
Ett uttryck der utaf behag
Och af en ädel själ.

Och uti dessa ögons glans,
De mörka och så klara blå,
Ett älskligt uttryck stundom fanns,
Men svärmande också.

Det var en kraftig nordisk bild,
Ej endast glädje, endast sorg,
En lugn gestalt och äfven mild,
Som sagans Ingeborg.

»Nå väl, Anna», sade hennes far, »har du ännu satt före Pehr något bruegjön? *)»

»Nej, far, jag har ej ens tänkt derpå och I minnes nog, att I inte tyckte om, när Nils-Johan fick plikta för sitt . . .»

»Åhå, min tös, det var en helt annan sak! Sådan galenskap, som Brita hade satt Nils för, var ingen heder för henne», afbröt fadern.

»Men jag tycker i alla fall, att den der gamla seden, att man skulle göra någon mandat för den, man har kär, inte är illa, och gamla seder ska vi inte förakta. Eller hur, far?» sade Pehr till gubben.

Veten I hvarifrån denna seden kommer?» frågade nu Pehrs far, innan gubben Andreas hann att svara.

»Nej, det veta vi inte», hördes rundt omkring den gamle.

»Nå, då skall jag förtälja det för er. Magister Kullin i Björlanda, han talte justament om'et för mej och flere vid tinget, då jag var der för lagfarten å sista gårdsköpet. Jo, ser ni, det var förr en sed här, och isynnerhet nord för, att när en gosse tyckte om en flicka, så tog han, då han visste, att hon äfven tyckte om honom, alla sina vänner ibland de ogifta med sig, och så gick han till den gården, der fästmöa bodde och der tog han henne med våld och förde'na till föräldrarnes eller någon annan anhörings hus. Men nu var det en hederssak, att hennes slägt och vänner skulle förhindra detta och om det lyckades, så måste fästmannen ödmjuka sig och göra kalas. Vid dessa tillfällen togs ofta till vapen och

*) Gjöna = skämta, bohusländska, af isländska "ginn", irländska "goin", gaeliska "gean" = glad, äfven nöje, keltiskt ord, hvaraf många förekomma i bohusländska talesättet. "Brue-gjön" alltså = bröllopsskämt.

det blef då mångens bane. Detta har nu blifvit bortlagdt, men den seden är dock qvar, att tösen brukar begära en bål* gerning af sin fästeman, för att pröfva om han är henne värdiger. — Detta kan ju nog vara bra, men att göra som Britta, som sa' åt Nils Johan att han skulle fara in till sta'n och gå upp på toppen af kyrkotornet och vrida tuppen trenne gånger rundt omkring, si det var då en slem vela**). Nils-Johan gjorde det nog, men fick plikta tretio daler.»

»Nå, far, hvad gjorde I för bruegjön på er tid?» frågade Pehr.

»Hm, det är så länge se'n», svarade fadern undvikande.

»Det minns jag», sade gubben Andreas, »och det var on dråpelig gerning, det är säkert.»

»Berätta, berätta!» ropades af alla, ej minst af ungdomen, som nu samlat sig utanför det öppna fönstret.

»Nå, ja, efter Abraham sjelf inte vill, så . . .», tog nu fästmöns fader till ordet och fortsatte:

Det var en morgon, han och jag
Gick ned till hafvets strand,
Och stormen hven på denna dag,
Så sjön slog högt på land.
Din moder, Pehr, var också der,
Hon skulle da'n derpå
Tillsammans med sin hjertans kär
I brudstol träda då.

Men stormen röt med dån och brak,
Hvar bränning bröt sig fram,

*) Båld, förträfflig.
**) Dumhet.

Då syntes ett afmastadt vrak,
Som uppå hafvet sam.
Det törnar, bräckes mot ett skär,
Blott för'n står qvar derpå,
Men resten redan spillror är
I tusen bitar små.

På stammen synas tvenne män,
Som hålla fast deri,
Högt öfver stänker bränningen
I skumhöljdt raseri.
Ej någon båt kan komma fram,
Ej någon hålla sjön,
Då sad' din mor till Abraham:
Se der din »bruegjön».

Strax sprang han ned i kåken*) sin,
Med bottenrefvad fock,
Tre gånger kastades han in,
Den fjerde lyckas dock
Den djerfve genom haf och sjö
Sig ut till skäret ta',
Och förde sedan till vår ö
De båda männerna.

»Se det var en brue-gjön, som dugde», ropade en ung fiskare utanför fönstret, då gamle Andreas slutat. »Hurra för Abraham — Hurra, hurra!»

»Hallåh gossar! Hurra kunna I göra i dag, men i morgon är det väl slut med både hurra och dansa», yttrade nu

*) Kåk är en mindre fiskarbåt. De äro vanligen för sin storlek utmärkta "sjöbåtar".

en röst i dörren och in trädde båtsmannen Bö. »Ja, titta ni på mig, gubbar, — men nu ska jag tala om, att dansken har förklarat oss krig och det på lif och död. Jag har fått order att inställa mig i Göteborg i morgon för att gå ut med. Hvad sägen I om det, I gamle torskfångare?» tillade gubben i det han steg fram och helsade.

»Hvad säger I, Bö? — krig med dansken också — jag tycker, att vi ha nog af det förb... kriget med ryssen. Det kunde gerna bli fred en gång i landet», gemälte Abraham. »Stig fram och sitt ned, Bö, och tag ett glas med.»

Omkring åtta dagar härefter gungade en mindre fregatt, stolt utbredande sina segel för den mer och mer aftagande aftonbrisen, strax utanför Öckerö. Från dess gaffel svajade Dannebrogen och tungorna å flaggan utvisade att det var en örlogsman.

Med oro betraktades detta fartyg af innevånarne å de närliggande öarne, hvilka med till hälften rädda och till hälften nyfikna blickar från klipporna följde den fiendtliga fregattens alla rörelser. Vid en fiskarstuga kallad 'Backen' och hvilken var högt belägen, finna vi flere af öboarne samlade och ibland dem Abraham Pehrsson, Andreas Börjesson, Pehr och Anna Maria med flera.

»Det lugnar allt mer och mer, så att jag tror ingalunda att han kan undvika 'Bollskären', isynnerhet som strömmen sätter rätt inåt land», sade Abraham, betraktande fartyget.

»Åh jo, far. Han går på lodet och faller nu mera, så att han styr i lä på dem. Jag tror han ankrar derinne och torde han snart sända båt i land för att få lots. Nog kan han ligga der så länge det är lugnt, men blåser det upp vestlig storm, så strandar han här bland klipporna det är säkert», gemälde sonen.

»Pehr har rätt», yttrade Anna Maria. Se der, nu styr han in mellan 'Grytan' och 'Hästebåden' samt bergar sina segel. Snart få vi höra ankaret gå.»

En stunds tystnad herrskade nu bland den församlade mängden. Under tiden bergade fregatten sina segel och snart lofvade den upp, fällde sitt ankare samt låg nu fast, slingrande för de inrullande dyningarne. Solen hade nu gått ned.

Det låg ett skimmer öfver skär och öar
Qvar än en stund, men sedan det försvann,
Och dyningen den vräkte sina sjöar
Mot hvarje skär, att det i fosfor brann,
Men snart alltmer hvar våg sig lägger neder
Och natten tyst sig öfverallt utbreder.

Den 4 Oktober kommo Anders Karlsson från Hult och Johannes från Heden, tvänne fiskare från Hönö, häftigt instörtande i Abrahams stuga.

»Hvad står på så här hastigt?» frågade Abraham de inträdande.

»Ack, herre Gud», svarade båda med en mun, »dansken har kommit öfver oss».

»Lugnen eder nu och tala en i sender, så att man kan förstå hvad I menar», sade värden och tillade: »Tala om du, Johannes, så få vi höra.»

»Jo, ser I, för en timme se'n kommo två stora båtar i land på Hönö, med krigsfolk i, ifrån den der fregatten, som ankra i qvällse, och en offser ville ha lotsar ut med sig. Då sa' vi att det ej fanns några lotsar, för di har öfversten på Elfsborg tagit, så att de ej skulle lotsa fienden. Då sa' di att di ville ha fiskare som kände vägen och kunde lotsa.

Men si då sa' vi att det tordes vi inte för nådig öfverheten, för att det var uppläst i kyrkan att det gällde lifvet om vi lotsa fienden. Då bjöd han flere af oss ett hundra, ja två hundra daler, om vi ville gå ombord. Men si vi tordes inte. När han då inte fick någon, så sa' han: 'ja, jag skall inte taga någon med våld, för det har jag inga order på, men jag skall gå ombord och få nya order', och så gick han. Se'n kom gamle Hans, I vet, som har varit lots, och sa' till att alla pojkar och karlar, gamla och unga, som kunna gå, skola genast gå öfver till Öckerö, och se'n öfver Kalfsund till Hisingen, om det behöfves, ty qvinfolk ta'r han inte till att lotsa. I kan sjelf se, der åt Rödsund, att allt manfolk och många qvinfolk med, komma öfver så fort de hinna.»

»Ja, om dansken nu också fiuge tjugo lotsar, så kan han icke komma ur fläcken, ty det är kaf lugnt och snart ha vi en ogenomtränglig tjocka, det såg jag från valen*) just nu», sade sonen Pehr, som inkommit under Johannes' berättelse.

Snart var Abrahams stuga full af folk från grannön, och sist kom gamle Hans, som sade, att allt manfolk nu var öfver sundet samt att danska båtarne hade för andra gången varit på väg till ön, men hastigt återvändt, när den starka tjockan kom från hafvet.

Den vid denna tiden hastigt uppkommande dimman eller, som sjömännen kalla den, tjockan varade hela dagen. På aftonen började vinden att blåsa, ehuru ännu helt laber, från nordvest, och tjockan snarare till- än aftog.

I »lillekammaren» hos Abraham Pehrsson sutto Pehr och Anna Maria. Deras samtal tycktes hafva varit allvarligt, ty

*) Vale = en liten stuga eller, i brist deraf, en af kullersten upprest mur på högsta toppen af ön, hvari man kan stå i skydd för stormar, då man vill bespeja hafvet.

ett särdeles högtidligt uttryck var lägradt öfver Pehrs manliga drag och i Anna Marias ögon syntes spår af tårar. Pehr hade fattat flickans hand, och i det han trofast blickade in i hennes vackra ögon, sade han:

»Vet du, min älskade tös, om det vore möjligt, så älskade jag dig mera nu än före detta samtal. Och nu farväl så länge; ditt 'Brue-gjön' skall bli det dråpligaste som i mannaminne har skett.»

Pehr aflägsnade sig nu och Anna Maria närmade sig den hvitmålade pinnsoffan, hvarest hon, knäböjande vid densamma. lutade sitt hufvud i händerna och försjönk i bön.

Vid Kandal, den sydliga udden på ön,
Som framskjuter uti Rödsund,
Der syntes, likt vålnader, stigna ur sjön,
En folkhop i aftonens stund.

De voro ej många, ty tjoget var jemt
Och tystnad der rådde omkring,
Ej hördes en hviskning, ej hördes ett skämt,
De stodo som liflösa ting.

På vägen från kyrkan der kom det en man,
En yxa i handen han höll,
Han trädde i ringen, nu talade han,
Och klart ljöd hvart ord som der föll.

»I morgon, kan hända, är fienden här
Och tänder hvar stuga på ön,
Hur sorgligt för alla detta dock är,
Så hjelper derför ingen bön.

Men viljen I lyda mig nu på mitt vis,
Med mod uti hjerta och sinn',
Vi göra fregatten i natt till vår pris
Och seglar till fästningen in.»

Och sakta i dimhöljda natten nu ljöd
En ed från hvar fiskares mund,
Att strida för hemmet, i lif och i död
Ej svika en enda sekund.

Pehr Abrahamsson var det som mottog sina kamraters ed. Han hade uppbådat de unge fiskrarne till detta vågstycke, och han skulle anföra dem. Vid stranden nedanför lågo trenne öppna båtar med två gossar i hvarje. Hvar och en af de nattliga äfventyrarne hade en kort, hvass handyxa och de fleste en laddad bössa. Innan de stego i båtarne, sade Pehr:

»Kom nu ihåg, att Lorents och de fjorton, som äro med honom, lägga sakta till på babords sida och klättra ombord der, jag och de som följa i min båt äntra om styrbord. Så snart vi kommit ombord, ro pojkarne i land med båtarne och vi göra rent däck samt stänga alla luckor och nedgångar. Tag af eder stöflarne, så att alla äro i strumplästen, och nu sätt ut i — Guds namn.»

Båtarne satte af, de roddes raskt ut genom sundet och höllo sig nära södra stranden af ön. Efter en liten stund, då de passerat förbi Öckerö hufvud, vände de rätt vesterut, och nu roddes med den största försigtighet, så att knappt ett ljud hördes. Hastigt syntes en mörk massa för båtarne: det var fregatten. Tvänne af båtarne försvunno på babords sida och den tredje sköt lika tyst under akterspegeln och lade till om styrbord. Tjockan hängde ogenomtränglig öfver

hafvet. Ljudlöst syntes, likt onda andar, flere mörka gestalter klättra uppför fartygets sidor.

Då Pehr kastade sig öfver relingen, lät han blicken flyga omkring däcket, och då han såg, att endast sex eller sju personer af besättningen voro uppe, utom hans eget folk, skyndade han akterut och sprang djerft mot en der vandrande officer. Förvånad vände denne sig om mot fiskaren, men hann ej yttra ett enda ord förr än han, döfvad af ett slag utaf Pehrs yxskaft, tumlade omkull på däcket. I ögonblicket fattade Pehr den afdånade och kastade honom utför den aktersta trappan samt slog igen dörrarne för kappen. Tvänne man sattes nu till vakt här och Pehr skyndade förut, hvarest något tumult hade uppstått. Efter två minuter voro fiskarena herrar öfver däcket och alla uppgångar spärrade. Ett par landstigningskanoner och några stora trossar kastades på luckorna, och sedan ett par stagsegel voro frånkapade och surrade öfver skylighten, förbommades alla uppgångarne ännu bättre.

Pehr Abrahamsson skulle just tillsäga de sina att kapa ankartrossen, då hastigt den ena besynnerliga projektilen efter den andra nedföll på däcket. I början häpen, märkte han dock snart, att det var hans egna och hans vänners skodon, som kastades ombord af de oförvägna pojkarne, hvilka återvändt längs sidan för att *titta*, då det korta oväsendet var öfver.

»Lorents!» ropade Pehr, »klart med yxorna der förut och kapa ankartrossen! Sex man komma akterut till mig.»

»Ja! ja!» svarades förut.

»Pehr!» ropade en af gossarne, »släpp en katt längs sidan, skeppsråttorna hålla på att öppna kanonportarne», och dermed kilade pojken i båten och gaf sig i väg.

Genast sattes ett par man på hvar sida, och hvarest en kanonport öppnades, smattrade genast skott med hagel, hvilka skrällde och pepo i öppningarne.

Försegel, fock och förmärssegel sattes, och snart dansade fregatten af förbi »Galten», »Hönö hufvud», »Lönnbådarne» och »Hållskär» samt närmade sig mer och mer, för den friskande nordvesten, inloppet till Göteborg. Ifrån Pehrs äntring och till dess fregatten passerade det så kallade »Hållskärsgapet», hade knappt en half timme passerat.

Oaktadt tjockan och mörkret flög fregatten fram emellan grunden, lika säkert som om det varit ljusa dagen, ty hvar och en af de ombord varande männen hade ifrån barndomen i natt och dimma hundradetals gånger beseglat denna farled, med hvilken de således voro fullt förtrogna. Emellertid friskade nordvesten och bortförde dimman allt mer och mer.

Ett förfärligt oväsen hölls under däck af de fångade danskarne, men icke mindre fördes ofvan, der de nu pådragna sjöstöflarne samt spakar och bultar jemnt voro i gång för att komma de fångne att tro, det deras besegrare utgjorde en mångdubbelt större styrka än de i verkligheten voro. Hvar helst ett försök gjordes af fångarne att komma ut, yrde salfvor af snärpor och jernskrot ur de hårdt laddade skälbössorna. Småningom började tjockan att lätta.

Det dagas, det ljusnar allt mer och mer
Och natten och dimmorna fly,
Och solen bak bergen så vänligt ler
I kanten af purprad sky.

Snart vågorna dansa så lätta och blå
Och brisen den friskar med kraft,

Och master och rår så bugtiga stå,
Knappt snabbare fart de haft.

Så lustigt går färden till fästningen ner
Och hårdt sträckas skoter och fall,
Vid middagens tid fregatten man ser
Vi Ny Elfsborgs murade vall.

På eftermiddagen ilade en örlogsslup, för så stora segel den kunde föra, från fästningen in till Göteborg. I densamma befunno sig kommendantens adjutant samt Pehr Abrahamsson och några af fiskarena. Då slupen lade till vid den nedanför residenset varande trappan, var gatan der utanför öfverfylld med folk, och en hedersvakt var uppställd vid ingången. Soldaterna skyldrade, och adjutanten samt Pehr gingo in i huset samt upp i våningen. Straxt efter det adjutanten blifvit anmäld öppnades dörrarne och han fick inträda med sin följeslagare. Vid ett af kartor och papper öfvertäckt bord stod en man, hvilken, iklädd officersuniform, med höga ridstöflar och sporrar, just afslutade ett föredrag, hvilket alla de honom omgifvande personerna med största vördnad och beundran tycktes afhöra. Det var konung Gustaf den tredje. Vid hans sida varseblefs engelske ministern Elliot, preussiske ministern, kommendanten Du Rietz, flere officerare och de förnämste af borgerskapet.

Då konungen slutat, vinkade han åt adjutanten att närma sig. Denne framträdde nu och öfverlemnade knäböjande till konungen den tagna fregattens flagga, i det han med få ord omtalade det djerfva äfventyret.

„Foi de gentilhomme!" utropade konungen, vändande sig till de omkringstående; „se der ett drag af den nation,

öfver hvilken jag är stolt att vara konung. Men», fortfor han, vändande sig till adjutanten, »är kanske den unge mannen, som står der borta, hjelten i denna bragd? För honom då till oss, att Vi må kunna tacka och belöna honom, såsom han i sanning har förtjent.»

Adjutanten skyndade att framföra den förvånade Pehr, till hvilken han sade: »Fall på knä för denne herre, det är hans majestät konungen.»

Men Pehr stod som förstenad. Med undran och rörelse betraktade han konungen samt utropade med förvåning: »Min Gud, ä' det möjligt! ä' det kungen? och Gud välsigne honom, det ä' han som hållit det vackra talet, som hänger i kyrkan!»

»Ja du, det är jag, som är din konung och nu vill tacka dig för din tappra bedrift. Med löjtnants namn, heder och värdighet kunna Vi börja», sade Gustaf, i det han slog Pehr på axeln; »och denna värja, som jag sjelf burit, kan du taga som ett minne af mig. Hvad dina kamrater beträffar, skola Vi tala vid guvernören om deras lämpliga belöning.» I det konungen löste af sig värjan och lade den i Pehrs hand, nickade han vänligt åt honom samt vände sig sedan till sin omgifning, sägande: »Och nu ut på vallarne, mine herrar.»

Adjutanten fattade Pehr i armen och förde honom med sig, och ej förr än han befann sig i guvernörens matsal, hvarest han och hans kamrater rikeligen undfägnades, kunde Pehr återkomma från sin förvåning.

Att Pehr Abrahamssons återkomst till sin fäderneö liknade ett triumftåg och att hans bröllop firades med största högtidlighet, behöfva vi ej beskrifva. Straxt efter vigseln, då Lorents åter spände den kungliga värjan på sin vän Pehr, inträdde adjutanten från Elfsborg, åtföljd af flere konstaplar,

samt öfverlemnade till Pehr å konungens vägnar 2,000 blamka silfverspecier att utdelas till kamraterna i äfventyret.

Att både konungens och herr Pehrs skål dracks under hurrarop och styckeskott är säkert. Den unge adjutantten nästan tvingades att öfvervara aftonen och vara med om att dansa kronan af bruden.

Herr Pehr, som han allmänt kallades, efter det han utfört sitt »dråpeliga bruegjön», lefde allmänt aktad och värderad samt dog mycket gammal, efterlemnande flere söner, hvilkas afkomlingar ännu lefva på dessa öar. Vid hans död upphängdes den värja, han af konungen erhållit, i Öckerö kyrka, och hänger der än i dag.

Ännu när skärgårdsynglingen
I kyrkan sig beger,
— Jag sett det sjelf helt nyligen —
Han stolt på värjan ser
Och säger: »Blir det krig, se der!
Vi skola göra som *herr Pehr*.»

II.

*Stamfaderns första bragd.**)

Det var uti den store kungens dagar,
Den andre Gustafs, som det hände sig
De äfventyr, som — om det dig behagar
Min läsare — jag vill förtälja dig.
Då fans det äfventyr, men nu man klagar:
Vår tid är tråkig, alls ej underlig,
Att så det är törhända är det bästa,
Ty äfventyr ej älskas af de flesta.

Helt visst du vet ej att jag brukar samla
Ur folkets lif en mäng af spridda drag,
När för vår tid de tyckas vara gamla,
De ega just för mig ett ljuft behag.
Vår nutid leker mest med narrens skramla
Och gör sonnetter prisande *sin* dag,
Den gerna syssla må med de bestyren
För mig och dig. — Här har du äfventyren.

*) Mars 1879 tillegnad min gamle vän kaptenlöjtnanten på Kongl. Flottans nya reservstat H. G. Å. B. Sabelfelt på Granbo. † 1880.

När man skall börja har man svårt för valet
Af tiden, så det ofta vara plär.
Det var på sextonhundratjugotalet
Om närmre trettio ej noga är,
Emellertid, så är det ju ej galet,
Att veta hvilken tidrymd ungefär
Vår hjelte lefde och var sjuttonårig,
Bredaxlad, stark och blåögd och gullhårig.

I Lemnhults socken, i en liten stuga,
Der var han född, der bodde än hans mor,
Men ganska ödmjukt måste han sig buga
För att gå in och ut se'n han blef stor,
Ty hela stugan — jag vill dock ej ljuga
Och säger blott hvad som jag hört och tror —
Den var tre alnar hög, med golf af lera,
Och dörren två, kanhända något mera.

Han getter vaktade, som barn i skogen
Tills han vardt femton år, då var han stor
Och hjelpte traktens bönder köra plogen
Och harfva, meja, han till qvarnen for.
Att tröska var han raskast uppå logen
Och födde härmed så sin gamla mor.
Han alltid munter var och gafs der slängar
Han tog och gaf, så bruka smålands drängar.

Det kan väl hända, att han egde anor
Men detta visste han dock icke af;
Hans farfar följde Gustaf Vasas fanor,
Hans far vid Kalmar hade fått sin graf.
De båda stupat uppå krigets banor,
Till arf ett slagsvärd fadren honom gaf,
Af denna gåfva han förstod ej värdet,
Men modern gömde dock det stora svärdet.

Då han var sjutton år så dog hans moder,
Med sonlig vördnad henne han begrof.
Hans tårar runno uti strida floder
Och länge var han då ett sorgens rof.
En dag, då han i stugan ensam stod der,
Helt plötsligen han så sin röst upphof:
»I krig jag går»! han sad'; »mig låter värfva,
Det bör man när man har ett svärd fått ärfva».

Han svärdet tog, det upp till axeln räckte
På ynglingen och det fast han var lång,
Det tvehändt var, tveeggadt ock, det knäckte
Helt visst en hjelm om det blef fördt en gång
Med styrka nog. Ej ynglingen förskräckte
Det dock, han slog dermed som med en stång
Och tänkte sjelf: »man kan ej mer begära
Men med detsamma skall jag vinna ära.»

Så drog han ut att bryta egen bana,
Med ringa matsäck, men med munter håg,
Han sjöng en visa, det var så hans vana,
Vid sista backen han mot hemmet såg:
»Farväl!» han sade, »icke kan jag ana
Hvad för mig ligger på mitt ledungståg,
Du gamla stuga! Dig jag dock ej glömmer
Var säker om, att väl din bild jag gömmer».

Så härligt solens första strålar glimma
Och luften kändes nu så skön och sval,
Men vinden dref den lätta morgondimma,
Som silfverslöjor öfver skog och dal.
Tätt invid bäcken ses en fårskock stimma
Och lärkan drillar, hör hur göken gal,
Den lilla strömmen hoppar öfver klippor
Och vid dess stränder nicka vårens sippor.

Vår unga hjelte hette Zacharias,
Vi hafva således ett fel begått,
Som ej det nämnt. Kanhända vi befrias
Att plikta derför, då Ni veta fått
Hans namn, det ofta han som barn hört skrias
Af modern när han stundom vilse gått
Ibland de stora stenarna i skogen
Med hvilka nu, han var så väl förtrogen.

På tredje dagen af sin vandring hade
Han kommit till en korsväg och en stund
Han för att hvila, sig i gräset lade
Och njöt af trädens skugga i en lund.
»Här vill jag sofva!» för sig sjelf han sade,
Men hann dock ej att taga sig en blund,
Förr än en ryttare red fram och sporde:
»Hvarför han låg så der, och hvad han gjorde?»

»Jag ligger», sad' han, »för det mig behagar
Och just *att ligga*, är mitt göra här».
»Om du är näsvis, då jag dig beklagar»,
Sad' ryttaren. »Du smaka får den der:»
Han tog åt svärdet. »Du dig undan lagar
Det tror jag visst det bästa för dig är».
Och härmed ses han häftigt hästen rida
Rätt på den unge, hvilken sprang till sida.

»För fan!» skrek Zacharias tog sin klinga,
Och gaf ej ryttarn milda ögonkast,
Samt började det stora svärdet svinga
Och ryttarn drog sig baklänges med hast,
Men Zacharias, emot hästens bringa
Ger hugg på hugg och ryttarns klinga brast,
»Se så!» sad' ynglingen: »vi kunna sluta
Och jag helt lugnt min middagsro få njuta».

»Bra!» sade ryttaren och steg af hästen,
Den han invid en trädstam hastigt band,
»Du är en dugtig pojke, och för resten
Jag tycker om dig, här har du min hand,
Vi äro vänner och en tår i västen
Vi nu behöfva här i solens brand
I lundens skugga, det kan ju ej fela,
Att du med mig der vill min matsäck dela.»

Vår hjeltes sinne straxt till mildhet stämdes
Och snart sin hand åt ryttaren han gaf,
Han nästan tyckte för sig sjelf, han skämdes,
Han rodnade och ställde bort sin glaf,
Men ryttarn skrattade, och godt de sämdes,
När som de båda sadeln togo af
Den trötta hästen, hvilken nu fick beta
Och vännerna af ryttarns matsäck äta.

Vid denna måltid börjar ryttarn fråga:
Hvem Zacharias var, och hvart han gick;
Hvarthän han ämnade så ensam tåga?
Och ärligt svar af ynglingen han fick:
»Säg», sade ryttarn, »skulle du väl våga
Gå i min tjenst i detta ögonblick?
Om det du gör jag svär dig vid min adel
Du snart skall sitta ryttare i sadel.»

»Säg om du vill, ty jag har mynt i pungen
Skall snart dig köpa häst och sådant mer,
Vill du mig följa villigt och ej tvungen
Kan du dig tjena upp till officer,
Jag går till hären nu, i tjenst hos kungen,
En plats, i min sqvadron jag der dig ger.
Gif svar min gosse!» krigarn vänligt sade,
Och på hans skuldra så sin hand han lade.

Glad blef nu Zacharias, »men hvem är han?
Och är det sant hvad som han mig har sagt?»
Så skulle jag måhända snart ha' äran
Hos sjelfva kungen kanske stå på vakt.»
Så tänkte ynglingen och hans begäran
Kom också fram nu helt oöfverlagt,
Ty när han druckit ett glas vin, han frågar,
Om ryttarns namn och hvarifrån han tågar?

»Jag heter Eric Stålarm» ryttarn sade,
»Ryttmästare i Gustaf Adolfs här.»
Han vidare berättar, att han hade
Nu gjort en resa, under stort besvär,
För kungens räkning. Men en af de glade
Han sökte äfventyr båd här och der,
Och derför hade han med fröjd och gamman
Med unga Zacharias drabbat samman.

Snart båda voro öfverens om saken.
De följdes åt och uti qvällen sen,
De togo in uppå en herrgård. Vaken
Låg ynglingen ej länge, drömde re'n.
Om kamp och strider, derför han fått smaken.
Till ärans höjder vägen tycktes gen.
Han uti drömmen fäktar, slår och strider
Och trillar så ur bädden sent omsider.

I morgonstund Ryttmästaren var redo,
Att fara fort, han detta ansåg bäst,
Och tidigt nog, ty dagens timmar ledo.
På qväll'n förut han köpt en dugtig häst
Åt Zacharias. Derför båda redo,
Se'n ynglingen med löftesord sig fäst
Vid Westergötlands ryttare att tjena,
Så snart de hunno sig med dem förena.

Der ynglingen nu red utöfver ljungen
— Ty rida kunde han, han af ej damp —
Han kände sig mer stolt än sjelfva kungen,
Och högg och stack i luften med sin pamp
Samt tyckte sig så glad och obetvungen
Der nu han satt uppå sin stora kamp.
Ryttmästarn's läppar leendet då krusar
Han gläds, att se hur ungdomsmodet brusar.

Så redo de tillsammans flera dagar,
Snart östersjön för deras blickar låg,
Ej öfver trötthet någon af dem klagar,
Till hären blott, ditåt står deras håg!
Till Kalmar kommo de, och dem behagar
Det öfvermåttan, att ett krigsskepp låg
Der färdigt att till Stralsund segla öfver,
Och detta var hvad Stålarm just behöfver.

Snart ryttarena med sitt resgods voro
Om bord, och skeppet sina segel satt,
De båda vännerna så muntert foro,
På sollyst haf som rullade så gladt.
Dock! Zacharias känner snart en oro,
Han vet ej hur det är med honom fatt,
En hemsk — en ryslig känsla honom griper,
Och blåsten tilltar, den i tågen piper.

Snart stormen hörs med tordönsröster sjunga
I skeppets master, vanter, tackel, tåg,
Och himlen täckes utaf skyar tunga,
Fastän man nyss så molnfri honom såg,
Och mörka sjöar skeppet våldsamt gunga,
Det kastas hit och dit af hvarje våg
Och när det plötsligt sig mot djupet sänker,
Det salta skummet öfver skeppet stänker.

Vår hjelte redlös låg uti kajutan,
Blek som en bild och arg som vredgad Tor,
Ej underligt, ty det var icke utan,
Att leende kapten på honom glor:
»Jag ger Er djefvu - - - len - - - och hela sku - - - tan!»
Han ryter till, men just som så han svor,
Förtälja det för Er jag ej behöfver —
Att svärjandet och vreden — »*gingo öfver*».

Men stormen drog sig småningom från norden
Och skeppet ilar hän för »undan vind».
Snart hoppas alla, resan slut är vorden
Och litet färg får då hvar bleknad kind,
Men Zacharias svär: »vid allt på jorden!
Att förr han blifva vill stum, döf och blind,
Än fara ut på hafvet mer», och fattar
En styrkedryck. Ryttmästaren han skrattar.

Snart in i hamnen skeppet nu ses styra
Och folket synes undrande på strand,
Men resenärerna i glädjeyra,
De skynda att begifva sig i land.
»Om Zacharias önskar taga hyra?»
Kaptenen frågar, då han gaf sin hand,
Till afsked åt den unge, hvilken nekar
Och säger sig fått nog af Egirs lekar.

Re'n nästa dag Ryttmästar'n sig begifver
Åt söder för att träffa kungens här,
Han för sin följeslage då beskrifver
Kung Gustafs segrar och den unge lär
Hur han sig skicka skall, och råd han gifver,
Åt ynglingen, som bättre ej begär
Än, att få reda på hur han bör vara
I läger och i fält, i strid och fara.

För Zacharias lekte hela verlden
Han önskar nu sig uti striden blott,
Han drömde, att han tumlade bland svärden
Och att han re'n ett regemente fått.
Då, andra dagen, mötte de på färden
En ryttarskara förd af Grefve Tott,
För Stålarm han berättar kungens segrar
Och att kung Gustaf, Demmin nu belägrar.

De redo vidare och lägret hunno
Samt togos der emot med höga rop
Af alla Stålarms vänner; snart de funno
Westgöta ryttare, en ståtlig hop,
Och nära intill eldarne der brunno
Stod deras öfverste, Herr Eric Soop.
Ryttmästaren vår hjelte dit nu förde
Och sad': »att han, till dennes manskap hörde».

»Välkommen yngling!» Öfversten då sade,
»Jag hör, du har för krigaryrket håg»
På Zacharias axel så han lade
Sin hand och djupt han i hans ögon såg.
»Var klar i morgon re'n, ty nyss jag hade
Ett bud; vi skola ut på spejartåg.
Kanhända får du tillfälle att visa
Ditt mod som din Ryttmästare hörs prisa.»

»Det finns ett nummer uti våra leder,
Och det har burits af en tapper man.
Han nyss vid Reibnitz stupade med heder,
Du för hans namn och nummer rida kan,
Han hette Sabel; Ryttmästar'n bereder
Dig nog hans plats, blif tapper såsom han,
Och nu min käre Sabel så bered dig,
På mödor och på hugg. Gud vare med dig!»

I arla morgon krigstrumpeten ljuder
Och vapen skramla, trummorna hörs gå,
Af fröjd och stridslust ungdomsblodet sjuder
Hos Zacharias, som sig väpnar då.
En styrkedryck Ryttmästar'n honom bjuder
Samt visar honom hvar som han skall stå.
Der satt han nu, i Stålarmska sqvadronen
Så stolt till häst, och lyddes på kanonen.

Dess skott de dundrade mot Demmins vallar
Just icke ofta, men emellanåt.
Snart kom ett budskap, straxt trumpeten skallar
Och öfversten han ropar högt: »Framåt!»
Standaren blottas, blodet högre svallar,
Hos hvarje krigare, på ärans stråt
För tro och konung, älskade de strida,
De djupa led, som der ses tysta rida.

Kung Gustaf före dagens första strimma,
Med sjutti finnar gifvit sig åstad,
För att i morgonstundens lätta dimma
Bespeja fiendernas lägerstad.
Men Eric Soop, han hade fått förnimma
Ett ord om bakhåll, och han samlar glad
Tre fanor ryttare, med dem han följer
Sin konung tyst, och honom dimman höljer.

Af vänskap till sin konung var han bunden
Fast han om ridten ingen order fått,
Han dock med sina ryttare gör runden
Så tyst och varligt. Plötsligt höres skott,
Och vapenbrak och gny i morgonstunden:
»Vår kung är nu i fara! Framåt!» Brådt
Han så till sina tappre hastigt ropar
Och fram de rusa då, hans slutne hopar.

Hän öfver fältet, öfver berg och mossar
Uti en sky af dimma och af dam
På sträckta fålar, dit der striden blossar
De tappre kämpar utaf Sveas stam,
Så skyndsamt ila. Soopen och hans gossar
Oemotståndliga nu bryta fram
Och: »Gud med oss!» *) De ropade med gamman
När som med fienden de drabba samman.

Ej Zacharias något mera hörde
Sin lärares beröm han vill bli värd:
Nu tvenne fiender han såg, som förde
En fången svensk åt sidan, då sitt svärd
Med båda händerna han våldsamt körde
Rätt i den ena som han blifvit lärd
Af vännen Stålarm; genom hjelmens galler
Han högg den andre, som af hästen faller.

Den räddade han tog den lösa hästen
Och kastade sig på densamme opp:
»Bra gjordt min gosse!» sade han. — För resten
Han satte gångarn genast i galopp,
Men ynglingen han tänkte: det är mest en ...
Hög officer. Blef flat då närmsta tropp
Som kom i sporrsträck fram mot dem ur dungen
På en gång stannar, ropar: »Lefve kungen!»

*) Konung Gustaf II Adolfs och Svenskarnas fältrop under trettioåriga kriget. *Förf. anm.*

Fort som en hvirfvelvind vid dessa ropen,
Snabbt såsom stormen för ett skepp i hamn,
Der kom en ryttare igenom hopen,
Han svänger hatten, ropar kungens namn;
Och det var ingen ann' än sjelfva Soopen,
Han yr af glädje kungen tar i famn,
Men släpper honom sedan högst förlägen,
Och kungen skrattar godt, så lyder sägen.

Nu fienderna fly och slut var striden,
Dock Zacharias red en af dem fatt
Och roade sig muntert under tiden,
Att honom slå på hjelmen till dess, att
Han svimmade utaf. Helt väl beriden
Var främlingen der han i sadeln satt,
Vår hjelte ryttaren och hästen tager
Och så förnöjd han till de sina drager.

Han sig förenar med en liten skara
Som rider dit der deras fana stod
Just på den plats, der kungen var i fara,
Då striden kämpades med svärd och lod.
Der satt nu Soopen, der ses kungen vara,
Han tackar kämparna för deras mod,
Till slut han sporde, såg sig om i ringen.
„Hven honom hjelpt i dag?" Då svarar ingen.

Just nu kom Zacharias med sin fånge
Och red till öfversten så muntert fram:
»Se här!» han sade, »en utaf de många,
Som har fått stryk i dag till egen skam,
Visst voro de i början mot oss vrånge,
Fast nu de äro spaka såsom lam.»
Men kungen hörde hvad den unge sade
Sin hand han vänligt på hans axel lade:

»Hvad heter du min gosse?» Kungen frågar:
»Det är ju du som räddat mig i dag?»
Af glädje unga Sabels hjerta lågar
När som han svarade: »ja det var jag;
Men nådig herre, om jag bedja vågar
Så låtsa icke om det här vid lag,
Ty hvad som der vid tillfället jag gjorde,
Det endast var hvad jag med rätta borde.»

Ett lifligt bifall från de slutna leder
Belönade den unge Sabels tal,
Och kungen sade: »Som en man med heder
Du har dig uppfört och till korporal,
Fast du är ung, jag nämner dig. Nu beder
Du mig om någon nåd af eget val,
Säg är det något som du dig kan tänka
Som skäligt är? Jag vill det åt dig skänka.»

»Jag icke lärt mig ord i kungens salar;»
Sad' Sabel, »fruktan i mitt sinne bor,
Att icke höfviskt nog jag till dig talar,
Dock vill jag bedja om en nåd så stor:
Ryttmästar' Stålarm ifrån hemmets dalar
Har följt mig hit — gör honom till major,
Han var den främste här i dag i striden,
När som det gälde på vid middagstiden.»

»Ske som du vill». Den store kungen säger,
»En ädel önskan! Och jag vilfar den.
Du sjelf ej mera än ditt svärd ju eger
Bed för dig sjelf om någonting min vän.»
»Nej, nådig konung! När jag öfverväger,
Att just *det svärdet* räddat konungen,
Att jag det eger och hans nåd tillika,
Då är jag rik! Har mera än de rika.»

»Bra! Gifve Gud, att alla ville tänka,
Som du min gosse, i vårt fosterland!
Emellertid så vill jag här dig skänka
Ett hundrade dukater af min hand —
Men det blir sent, re'n aftonstjernan blänka,
Jag ser i öster der vid himlens rand.»
Så talte kungen. Hurraropen skalla
Till lägret åter redo sedan alla.

En italiensk ryttmästare var fången *)
Som Sabel tagit och han sedan fick,
Hans sköna rustning, säkert fanns det mången
Fält-Öfverste som uti sämre gick,
Han bar den alltid sedan denna gången
Och höll den städse uti putsat skick
Men denna qväll i lägret bland kamrater
Gick åt en tolft af konungens dukater.

Den unge korporalen sedan följde
Den store kungen på hans krigartåg,
Som då sig med odödlig ära höljde.
Och Sabel han var löjtnant då han såg
Kung Gustaf stupa. Sjelf han sig ej döljde,
Med tretton sår han nära kungen låg
På Lützens fält; och Stålarm vid hans sida,
Hans trogne vän, då hörde upp att strida.

Hans sår de läktes, men han sade sedan,
Att tvenne sår han dock vid Lützen fick,
Som aldrig läktes och af dessa led han,
Så länge än han här på jorden gick.
Väl liksom fordom främst i elden stred han,
Men ack! Det var ej under kungens blick;
Ja! Kungens död och vännens, voro såren,
De läktes ej af tiden, ej af åren.

*) Vid detta försåt mot konung Gustaf II Adolf, tillställt af en öfverlöpare och förrädare vid namn Del Ponte, bestod bakhållet af 1500 italienska harneskklädda ryttare af Wallensteins här. *Anm. af förf:*

Vid Leipzig hade han af gammal vana
Främst uti faran sina knektar stält,
I spetsen för dem, sjelf han tog en fana
Men blef se'n sårad, buren till sitt tält
Och måste sluta så sin krigarbana;
Men adlades med namnet ***Sabelfelt.***
Och alla gamla krigskamrater mente,
Att han med heder denna nåd förtjente.

Då var han öfverst'löjtnant, slog sig neder
På Hökatorp uti sin fosterbygd,
Han gifte sig och lefde der med heder,
Känd för sin mandom, tapperhet och dygd.
För barn och barnbarn uti många leder,
Blef gården utaf honom sjelf bebygd,
Der fans hans rustning, svärd och hela drägten
På sjuttonhundratalet än i slägten.

* * *

Och nu min läsare om du vill följa
Med mig en sommardag på munter färd,
Vi styra öfver saltsjöns friska bölja,
Till Granbo brygga, till en gästfri värd
Och säkert skall han icke för dig dölja,
Nej! gerna visa Zacharias svärd;
Det der förvaras, hängande på väggen
Ett fädrens minne än hos ätteläggen.

III.

Hafsfruns skyddslingar.

En sägen ifrån forna dagar,
Från vestra kustens kala skär,
Min läsare, om dig behagar,
Jag vill berätta för dig här.

Ej just om lysande bedrifter
Min sägen handlar denna gång,
Jag har den utur gamla skrifter,
Ur folkets mun och från dess sång.

Den sanning är; jag sett de ställen,
Om hvilka jag förtälja vill,
Och mången gång i sommarqvällen
Jag med min snäcka der lagt till.

Det var i den store krigarekungens dagar, samma år, under hvilket han skulle falla för den mördande kulan i löpgrafven utanför Fredriksstens fästning. En vestlig storm hade nyligen rasat och upptornat Kattegats brusande böljor till verkliga jättevågor, hvilka krossat mången farkost och på samma gång mången menniskas lycka och förhoppningar.

Lugnet hade nu inträdt, men det ännu upprörda hafvet rullade sina långsträckta dyningar, till dess de krossades mot klipporna i hvirflar af glänsande skum.

På Tjörn, en af de största öarne i den bohuslänska skärgården, låg och ligger ännu i dag, helt nära den så kallade Hjertö-fjorden, byn Nordvik. Han är skild från hafvet af höga berg på den vestra sidan; åt den östra utbreda sig små slätter och odlade fält. Genom de i vester liggande bergen går en smal klippstig ned till den hamn vid fjorden, der bönderna i byn, hvilka äro lika mycket fiskare, som jordbrukare, hafva sina båtar förtöjda. Sydvest om denna hamn och skild från Tjörn af ett smalt sund, hvilket endast kan beseglas med mindre farkoster och detta blott under befäl af dem, hvilka ytterst väl känna till dess svåra hål och öppningar, ligger ön Hjertö, som gifvit den utanför varande fjorden sitt namn. Denna fjord är full af undervattens grund och klippor, hvilka höja sig upp till vattenytan eller på några ställen litet öfver densamma och synnerligen försvåra beseglingen deraf. Norr om Hjertön ligger Sandholmen, hvilken tillsammans med den förre bildar en liten, men god hamn, i hvilkens inlopp likväl flera farliga grund äro belägna.

I Nordviks by låg, uti dess sydligaste del och något afskild från de öfriga byggningarne, Åke Bryngelsons rymliga bostad. Åke var både jordbrukare och fiskare, men skötte mest det senare yrket, i det han med sin båt, hvilken var större än grannarnes båtar, oftast låg ute på det så kallade backfisket. Mången gång var Åkes båt äfven vid sin återkomst lastad med en mängd olika saker från förlista fartyg. Stundom hände det äfven, att dess last bestod af bränvinsankare och balar, hvilka då skyndsamt lossades och af Åkes folk med hans hästar och vagnar hastigt fördes inåt ön.

I den rymliga stugan hos Åke Bryngelson sutto en afton, vid tiden för vår berättelse, hans hustru Kristina med dottern Hanna och tvenne pigor, flitigt sysslande med sina surrande spinnrockar. Åkes hustru var omkring femtiofem år gammal; på hennes nu något skrynkliga ansigte syntes, att hon i sin ungdom varit, hvad man kallar, en vacker qvinna, och den bredvid henne sittande dottern, som var henne mycket lik, egde ett af dessa, om icke sköna, dock tilldragande anleten, hvilka, ehuru något grofva, dock genom sina rena drag, blåa ögon och det omgifvande ljusa, rika håret, gifva oss en bild af en nordisk qvinna. Smärt, men af fyllig växt, syntes en betydlig skilnad mellan henne och de båda pigorna.

Åkes byggnad var ovanligt stor och troligen uppförd under det vinstgifvande sillfisket åren 1660 och 1665, ty hon var, hvad man kallar, dubbel eller hade tvänne rum i bredd. I den stora hvardagsstugan, der qvinnorna nu voro, åto såväl tjenare som husbondfolket samt skötte sina vanliga göromål. Der bodde äfven drängarne, och de stora väggfasta sängar, hvilka i hvar sitt hörn vid gafvelväggen visade sig i två afdelningar, den ena öfver den andra, gåfvo godt utrymme för fyra personer i hvardera. Ett stort bord invid gafvelfönstret, omgifvet af trenne stolar och några bänkar, samt ett gammalt skåp vid sängfoten på mellanväggen, tillika med en mängd fiskredskap och verktyg mellan fönstret på långväggen och dörren, utgjorde inredet af hvardagsstugan. I ett mindre rum innanför denna bodde Åke med hustru och dotter. För öfrigt fanns i midten af huset ett kök, der pigorna bodde, och på andra gafveln voro tvänne rum, der husets dyrbarheter, öfverflödiga sängkläder och dylikt förvarades.

»Länge dröjer far i afton vid strand; sol har glanat*) för en lång stund sedan. Veten I något, om hvad manfolka göra nere vid sjön i qväll?» sade mor Kristina eller Kersti, som hon vanligen nämndes, till hälften vänd först till sin dotter och mot slutet till de båda pigorna.

»Jag hörde Erik säga, att storbåten drifvit ifrån vråken**) och blifvit svåra skamfilad i stormen på efternatta, så att de hålla allt på att bota den nu för fiskefarten i morgon», svarade den ena af de tilltalade.

»Jag tyckte också, att Erik talade om att de funnit något efter stormen dernere», tillade den andra flickan.

»Tolle har spänt Svarten för forvagnen och kör nu ned åt sjön», sade Hanna, som under tiden lemnat sin spinnrock och nu såg ut genom de små, i bly infattade, glasrutorna. Efter en liten stund tillade hon: »Om jag ser rätt, kommer far der, och då äro de andra snart efter.»

»Det är så godt, täfvor***), att I ta'n in yktematen†», sade husmodern, i det hon ställde bort sin spinnrock.

Modern och dottern hade just hunnit att ordna kring den stora spiseln samt den senare börjat ställa fram fat och tallrikar på det stora bordet, då fadern inträdde. Denne var en lång, starkt byggd karl om sextio år, med gråsprängdt hår och skägg. Hans utseende kunde kanske kallats vackert, om ej de listiga ögonen och ett fult, svekfullt drag kring munnen missprydt detsamma. Han var klädd i den vanliga fiskaredrägten, bestående af »sydvest», en blånäppig »bundttröja» och stora sjöstöflar. Helt knapphändigt besvarande de båda qvinnornas helsning, kastade han sin sydvest på en

*) Gått ned (bohuslänska). **) Flera pålar nedslagna i sjöbotten och öfver vattnet fastsurrade vid hvarandra, för att dervid fastbinda båtar. ***) Flickor (bohuslänska). †) Aftonmål (bohuslänska).

bänk vid dörren och satte sig på en af de vid bordet stående stolarne.

»Det börjar att blåsa och vi få väl en helvetes storm igen; vinden har gått på syd till vest och med den uppsyn, sola hade i glaninga, betyder det ej godt. Tag in maten, mor! Pojka' komma strax, och vi få kanske arbete till natten.»

De båda pigorna inkommo nu med stora trä- och stenfat med gröt och med ännu större tennfat med fisk. Ett stampande hördes på gården och strax derefter inträdde fem resliga fiskardrängar, alla ungefär klädda liksom Åke, och snart sutto de på bänkarne samt läto maten smaka sig.

»Har I hört, husbonde, att kungen lär kriga väldeliga med norrbaggen? Handels-Jerker från fastlandet har varit hos grannas och omtalt förunderliga ting i går. Länsman lär fara omkring på ön och skrifva upp sådana, som skola bli knektar, sa' han.» Det var Tolle, en bredaxlad, hvithårig karl, omkring tjugosex år, som sålunda inledde samtalet.

»Skrifva upp! Det får han väl göra, men att få någon med sig härifrån, det låter han allt bli», svarade Åke, mörk i hågen.

Nu öppnades dörren, och in i stugan trädde en gammal gubbe, hvilkens hvita hår och långa skägg, af samma färg som håret, i förening med den sida rocken, gåfvo honom mycken likhet med en af medeltidens munkar. Det var den i hela skärgården väl bekante, allmänt så kallade Spelare-Sven. Ingen kunde säga, huru gammal denne man var. Efter utseendet kunde han väl vara hundraårig, men då man såg honom i hårdt väder ro eller styra en båt, vandra öfver klipporna, spänna för en fåle eller dylikt, tycktes han nästan vara i sin fulla mannakraft. Öfverallt, hvar den

gamle visade sig, mottogs han alltid med skärgårdsbons vanliga gästfrihet, men det syntes äfven, som om den gamle, på samma gång han allestädes ingaf den råa befolkningen stor vördnad, äfven betraktades med en vidskeplig fruktan. Detta härledde sig derifrån, att han var hvad allmogen än i dag kallar en »klok gubbe». Han kunde bota både menniskor och kreatur samt gifva goda råd. Han hade mången gång äfven förutspått kommande ting. Då en gång en ovanligt stark och vildsint halländing med dragen knif, på en af skärgårdens den tiden så allmänna krogar, just ämnade sticka och skära omkring sig, hade Spelare-Sven gått fram till den vilde mannen, fattat honom om handlofven och sett på honom med den påföljd, att denne släppt knifven och i största förskräckelse rusat på dörren. Förr i verlden hade Spelare-Sven burit sin fiol med sig, och ingen kunde spela såsom han. Numera hände det endast vid midsommartiden, att han medförde densamma. En egenhet hos Spelare-Sven var äfven, att han, oaktadt sina hvita hår, ännu egde den klaraste och behagligaste röst, man kunde höra, och högst sällan gästade han något ställe, utan att föredraga någon af sina vackra, klangfulla folkvisor.

»Guds fred här inne», helsade den gamle och skakade hand med mor Kersti, dottern och husbonden, hvilka alla helsade honom vänligt tillbaka; och den senare ledde honom med en välvillig, ehuru skygg, blick upp till en af stolarne. Hanna skyndade sig att se om den gamle med mat och dryck, hvilket, som det tycktes, denne var van vid, ty han nickade vänligt åt henne och sade endast: »Tack, min rara tös!»

Efter måltiden satte sig alla männen omkring den i spiseln lågande elden och började förrätta åtskilliga handarbeten. Somliga spåntade stickor, andra skuro korkflöten, bundo nät och dylikt, under det qvinnorna stickade.

»Nu får I allt lof att sjunga en af era vackra sånger, fader Sven», sade Hanna till denne, som flyttat sin stol intill den unga qvinnans.

»Hm, jag har hört glunkas om ett och annat, så att, om jag skall sjunga för Hanna, skall det väl bli' en kärleksång, kan jag tro . . . Illa vore det dock, om I, Hanna, skulle välja en man, som ej vore er värdiger; också har jag, sanningen att säga, kommit hit för att varna er, om så skulle behöfvas.

»Käre, gamle Sven!» svarade Hanna med samma låga röst, »I har alltid varit mig en god stötte, och af er har jag lärt läsa och skrifva och allt hvad jag kan, så att för er må jag säga, att den, I menar, vinner aldrig mitt hjerta eller blir min man. Sjung nu, ty far ser så mörk på oss.»

Spelare-Sven uppstämde nu med ganska fyllig och välklingande stämma följande folkvisa:

Guldringen.

Den unge riddar'n gick sig en qväll till sjöastrand,
Ungt är mitt lif,
Der hittar han en guldring i hvitaste sand.
Men vågorna de gå utöfver hafvet.

Och ringen, den han hittar, den var af rödan guld,
Ungt är mitt lif.
Och gömma den han tänkte till fästemön huld.
Men vågorna de gå utöfver hafvet.

Men falska hafsfrun gladde sig då uti sitt sinn',
Ungt är mitt lif.

»Ty den, som bär min skatt, han skall nog blifva min».
Men vågorna de gå utöfver hafvet.

Och riddaren han sadlar sin springare den grå,
Ungt är mitt lif.
Och rider så bort till sin fostermoders gård.
Men vågorna de gå utöfver hafvet.

»Ack, hören, fostermoder, I gifven mig ett råd,
Ungt är mitt lif.
Jag ämnar mig trolofva i konungens gård.»
Men vågorna de gå utöfver hafvet.

»Och hvad som du dig önskar, det kan du vinna nog»,
Ungt är mitt lif.
»Men drag ej öfver sjö, rid den tolfmila skog».
Ty vågorna de gå utöfver hafvet.

Och riddaren han red så till kungens stora borg,
Ungt är mitt lif.
Men när som han kom dit, så var der en stor sorg.
Och vågorna de gå utöfver hafvet.

Ty jätten Grimme Grymme han redan friat har,
Ungt är mitt lif.
Och ingen vågar der stå mot en sådan karl.
Men vågorna de gå utöfver hafvet.

Men riddaren blef vred och han drog så ut sin glaf,
Ungt är mitt lif,
Och högg så jättens hufvud från skuldrorna af.
Men vågorna de gå utöfver hafvet.

Se'n lade han guldringen för kungadotterns fot.
Ungt är mitt lif,
Och bad så henne taga den gåfvan emot.
Men vågorna de gå utöfver hafvet.

Och kungens yngsta dotter fick riddaren till brud,
Ungt är mitt lif,
Och gyllne drakeskeppet af kungen till slut.
Men vågorna de gå utöfver hafvet.

Han ta'r sin brud om bord och han seglar till sitt land,
Ungt är mitt lif.
Och skeppet förs af hafsfrun till olyckans strand.
Men vågorna de gå utöfver hafvet.

Der sjunka skepp och brudpar i böljorna blå,
Ungt är mitt lif.
Ty hafsfrun gyllne ringen vill åter nu få.
Men vågorna de gå utöfver hafvet. *)

Då den gamle slutat, öppnades dörren och en främmande inträdde. Det var en ung man, omkring tjugofem år gammal, och klädd med en viss sprättaktig omsorg. På hufvudet bar han en svart, rundkullig hatt och kring halsen en grann, röd näsduk.

Den nykomne var traktens lejon, och det sades allmänt, att han lade ut sina krokar för den vackra Hanna, men detta förgäfves, ehuru Åke Bryngelson ej såg det illa, då

*) Denna folkvisa är så noggrannt som möjligt uppteckned efter som den för författaren sjungits.

Bryntes fader och han voro goda vänner och den förre ansågs ganska förmögen. Den unge mannen kallades allmänt Brynte Pinnare och hade fått detta tillnamn derför, att han aldrig deltog i något arbete till lands eller sjös eller gjorde någon annan nytta. än att han skar enepinnar till båtbyggarne i trakten. Då han var enda barnet, så fick han äfven för fadern göra hvad han ville; men var listig nog att uppföra sig väl i hembygden, ehuru han längre bort hade dåligt rykte om sig.

Efter att hafva helsat de innevarande, satte sig Brynte nära Hanna och började samspråka med henne. Då hon knappt svarade honom, utan mera tycktes lyssna till den gamle Sven och underhålla samtalet med denne, reste Brynte sig förargad samt närmade sig Åke och satte sig bredvid honom vid bordet. Åke nickade och sköt en mugg öl till Brynte.

»Det blåser nu igen en rasande storm på hela kusten», sade denne och sänkte rösten allt mer och mer. Det vore inte illa, om Herren ville välsigna stranna med ett tjog vrak igen . . . Nå, fader Åke, lyckades det i dag? Fick I något, som lönade mödan?»

»Hm! Huru vet du, att vi fått något? För öfrigt var det bara vrakved», svarade den tilltalade lågmält.

»Åh, jag vet mer, än mången tror! Men jag kom nu hit för att säga er, att ett stort fartyg, som ser ut som en holländare, ligger och rider här i stormen, och det dröjer ej en timme, innan det är vrak. Tänkte som så att en liten eld in i bugten skulle inte skada nu, men snart, ty hör, hur han blåser!» sade Brynte.

En hård stormby skakade husets väggar och körde ned ett moln af rök ur skorstenen genom spiseln.

»Gud bevare alla sjöfarande i denna natt», bad mor Kersti andäktigt, och ett sakta »amen!» hördes från Svens och qvinnornas läppar.

Efter att hafva hviskat med hvarandra ännu några ord, reste sig Åke och Brynte från bordet, och den senare hade redan tagit afsked, då ett dundrande ljud skakade de små rutorna i fönstren. Hastigt fattade Åke sin sydvest och rusade mot dörren, i det han ropade åt drängarne: »Kom pojkar, och tag hvar sitt fång torrved med!»

Innan Åke kommit ut, lade sig en hand på hans arm. Det var mor Kerstis. »Åke, Åke», hviskade hon, »om det kommer några med lifvet i land, så . . . allt det I gören en af edra bröder, det hafven I ock gjort . . .»

»Tig, qvinna!» ropade Åke, men sansade sig hastigt, då hans hustru ej släppte hans arm eller kanhända mera för den allvarliga blick, som träffade honom från Spelare-Svens klara ögon.

»Uppehåll mig inte, Kersti, hör du, nu dånar ett skott igen; kanske vi kunna hjelpa någon stackare», sade han högt och i vänligare ton samt gjorde sig lös från hustruns arm. Det försmädliga leende, som dock spelade omkring hans mun, då han gick ut genom dörren, märktes likväl af Spelare-Sven.

Åter dånade ett nödskott, hvaraf ljudet fördes på stormens vingar in öfver klippor och skär. Mor Kersti sände nu de båda pigorna till sängs och kastade några vedstycken på elden samt framtog en bibel och satte sig att med halfhög röst läsa deruti. Då hon efter en stund såg upp, voro Spelare-Sven och Hanna försvunna. Mor Kersti såg sig omkring och mumlade för sig sjelf: »Åhå! Nu äro de inne i lillekammaren och läsa eller skrifva, ja, ja! Den der Spelare-Sven, han är allt kunniger i mycket.» Härefter fortsatte

hon läsningen, tills hon lutade sig mot väggen och föll i en lätt slummer.

Ute röt stormen i hejdlöst raseri och mörka moln jagade hvarandra öfver det dunkla himlahvalfvet. Det regnade icke, men det oaktadt yrde vattnet tätt nog i luften utanför Åke Bryngelsons hus. Det var stänk från hafvet, som af stormen fördes öfver bergen och slog ned på fälten.

Öfver det lilla sundet mellan Hjertö och land, i lä för den tjutande vinden, roddes en båt från stranden till ön. I båten sutto en karl och en qvinna. Karlen rodde och den senare var insvept i en stor, hvit yllesjal. Då de kommit till land, gick qvinnan först ur båten, och då karlen fäst dess fånglina kring en sten, gingo de upp på ön. Den hvita qvinnan, som fullständigt liknade ett spöke, gick förut på en af mörkret dold gångstig med en säkerhet, som visade, att hon var fullkomligt bekant med trakten. De togo vägen norr ut på ön. Efter en stunds vandring stannade qvinnan och vände sig till sin följeslagare, sägande: »Sven!» Plötsligt tystnade dock Hanna — det var hon — förvånad, ty i stället för den lille, krokige Spelare-Sven, som hon haft i sitt följe, tyckte hon sig se en man af minst tre alnars längd, smärt och rak som hennes fader. Detta varade blott ett ögonblick, ty i det nästa fann hon Spelare-Sven i sin vanliga skepnad vid sin sida.

»Det der skenet», sade denne, i det han såg en ljusning norr ut på öns udde afteckna sig mot de mörka skyarne, »kan lätt vilseleda en seglare, och Gud gifve att det ej vore anlagdt derför!»

»Vi skola släcka det, Sven», sade Hanna med bestämd röst. »Jag har länge anat detta, men om det också skulle gälla mitt lif, så . . .»

»Tyst, mitt barn! Låt mig gå fram och göra det. Minns du, att då du nästan tvingade mig att följa dig, så var det med löfte, att du bestämdt ej skulle visa dig . . .»

»Följ mig!» afbröt Hanna och ilade upp på klippan, åtföljd af Sven. Knappt hade Hanna, som var några få steg före Spelare-Sven, framträdt i den af ett litet flammande torrvedsbål upplysta kretsen, förr än hon sträckte fram båda händerna och uppgaf ett smärtsamt skrik.

Från sin bostad hade emellertid Åke Bryngelson, åtföljd af Brynte och sina drängar, rusat in i en bod, hvarest de senare, på sin husbondes befallning, försett sig med så kallad torrved samt yxor, tåg och båtshakar. Med skyndsamma steg hastade de sju männen ned åt den vid hafvet belägna båthamnen. Snart var en båt klar. När den var ett stycke ut i sjön, ropade Åke:

»Hvar fan är Tolle? Den fördömde slyngeln har smitit undan igen. Såg I honom inte vid båten? — Nå, vill ingen svara?

»Han var strax efter mig i giljan*)», svarade Brynte »Jag tyckte, att det lät som om han fallit i kull en gång nära båtarne, men jag hann ej att se efter honom.»

»Jag träffar väl honom», mumlade Åke och tillade högt: »Hal ut och ro allt hvad tygen hålla, gossar! Det går svår sjö emot här inne i hålet.»

»Han blåser, så att vattnet yr», sade Brynte. »Lägger I till inom Norrudden?»

»Ja, om vi nå'nsin komma dit», sade Ake med otålighet.

Snart voro de framme, och under det drängarne gjorde fast båten samt buro upp sakerna, sprungo Ake och Brynte

*) Hålväg (bohuslänska).

Pinnare upp på de kala klipporna. Strax efter deras ditkomst smällde å nyo ett kanonskott och blixten visade dem, att fartyget redan var inne bland grunden. Vinden hade nu kastat sig på vest-nord-vest och blåste med en styrka, som ingen annan än en välbefaren sjöman eller en skärgårdsbo, som vintertiden vistats på dessa klippor, kan göra sig en föreställning om. Nästan som en åska, blandad med skrik och tjut, lät det i den mörka luften, och att beskrifva hafvets dån och vrålande, är ej möjligt. Höga, mörka berg af vatten vräktes mot de svarta klipporna, bröto sig der, drogo sig tillbaka, girigt slickande de kala hällarne, reste sig åter skyhöga, och rusade ånyo framåt för att krossas. De splittrades, fräste och yrade upp i hvita, spöklika vålnader af hvirflande skum, hvilka, liksom slöjor bortförda af stormen flydde öfver bergstopparne, in i dalar och sund. Snart voro drängarne uppe, och sedan Åke utsett en liten höjd, framför en låg, i hafvet utskjutande stenrefvel, befalldes de att göra upp eld der. Snart flammade en liten stockeld, som, underhållen af blåsten och den kådiga veden, klart belyste den lilla platsen mellan de nedstupande klipporna, hvarest kullerstenar bildade en långsluttande strand till ett i lovart derom liggande skär.

Åter ljödo skott ifrån fartyget, men denna gång det ena efter det andra, och af blixtarne kunde man se, att de kommo allt närmare. Plötsligt syntes skeppet likt ett mörkt moln tätt vid skäret. Två af dess master voro kapade; det hade säkerligen försökt att ankra, men dess trossar hade sprungit. Högt lyftades dess tunga massa på en hög, blygrå våg, det kastades framåt, ett doft brakande, hvars återljud rullade mellan klipporna, hördes i förening med ett mångstämmigt, ångestfullt skrik. Dess qvarstående mast gick öfver

bord, det hade törnat på klippan. Nu upptornade sig en förfärlig våg bakom det olyckliga fartyget, den närmade sig med rysansvärd hastighet, böjde sig i närheten af vraket öfver detsamma och föll, krossande allt, utom klippan. Då vågen drog sig tillbaka, var hela den lilla bugten betäckt med spillror och vrak.

Som giriga hajar samlade sig Åke och hans folk nere vid stranden, och sedan de nedsatt de stora, flammande tallvedsblossen, som de buro, mellan stenar eller i klippspringor, började de att berga hvad de kunde af vrakspillror och gods.

»Holla, gossar!» ropade Åke muntert, då han till en hög af kistor och balar uppburit en liten ankare. »Kommen hit, skolen I få smaka!» och dermed knackade han botten ur den lilla ankaren, som innehöll rom. Snart var kärlet till hälften tömdt, ty mycket spilldes af de drickande, och på deras rödbrusiga anleten syntes, att den starka drycken gjort behörig verkan. Efter en stunds fortsatt bergning, under hvilken tid en hel mängd dyrbara varor uppdrogs på den lilla, af små kullerstenar bildade stranden, ropade plötsligen Brynte:

»Se, tror jag inte, att der kommer lefvande vrak i land också! Det skulle vara hårdt att få släppa ifrån sig allt det här åt den der . . . Det tror jag inte vi gå in på?»

På den till skäret i vattenbrynet utlöpande strandrefveln syntes nu en menniska eller, rättare, två; ty den ene af dem släpade en annan med sig och lyckades med stor ansträngning att få honom ett stycke upp på de torra stenarne. Det var en ung man, klädd i den enkla, svenska krigaredrägten. Då han vid skenet af blossen såg Åke och hans medhjelpare, ropade han:

»Hallo, godt folk! Kommen hit och hjelpen mig att få lif i den här stackars gossen, som jag lyckats rädda på ett så underbart sätt! — Skynda er, go' vänner!» fortfor han, då fiskarena dröjde och han sjelf vacklade till sidan af mattighet och måste sätta sig på en sten.

Åke och hans karlar tycktes rådslå, och efter en stund närmade de sig den skeppsbrutne. De voro alla beväpnade med yxor. Uppeggade af vinningslystnad, spritångor och Åkes samt Bryntes föreställningar, tycktes de hafva fattat sitt beslut. Med förvåning skådade den unge mannen de sig närmande männen. Hastigt tycktes han förstå deras afsigt, ty han reste sig och, i det han drog sin långa värja, sade han: »Jesus, sådana bofvar! Om jag blott hade krafter, men i Guds och kung Carls namn vill jag sälja mitt lif så dyrt som möjligt. Tillbaka. skurkar! I konungens namn befaller jag er att hjelpa den skeppsbrutne, som ligger der, och vara mig behjelp . . .»

Krigaren hann ej fortsätta, ty Åke och dennes drängar anföllo honom med raseri. Han försvarade sig som en äkta karolin. Den ene af drängarne släppte snart sin yxa och sökte med båda händerna för ansigtet hämma blodet från ett djupt hugg öfver detsamma samt tumlade, under vilda svordomar omkull på stenarne. Ett väldigt hugg af Åkes yxa afböjde främlingen nu, och med tvänne blixtsnabba rörelser högg han Åke öfver högra armen samt rände sin värja ända till halfva klingans längd genom den stackars Erik. Ett yxhugg af Brynte, hvilken smugit sig bakom den anfallne, träffade denne, och under åkallan af Gud, föll den unge mannen baklänges.

I detta ögonblick hördes ett hemskt, hjertslitande skri genomtränga rymden. Stormen nästan stannade af, och ber-

gens eko upprepade det fasaväckande och hemska ljudet från klippa till klippa. Röfvarena vände sig om. Deras anleten tycktes för ett ögonblick stelna af fasa och deras af rus och vrede stirrande ögon blickade med förskräckelse upp till den flammande elden på berget bakom dem. Här syntes nu en hvit, qvinlig gestalt, stel som en bildstod och med utsträckta armar, liksom nedkallande himmelens och naturens hämnd öfver dem.

»Jesus! Hafsfrun! Hafsfrun!» hördes en af drängarna ropa. Fattade som af en yrsel, rusade såväl Åke som Brynte och drängarna med största skyndsamhet öfver bergen norr på udden och kastade sig i båten samt rodde med all sin kraft mot båthamnen. Uppkommen på dervarande brygga, bröt Brynte Pinnare den hittills rådande tystnaden, sägande:

»Usch! Detta var en fördömdt snöplig färd och fan vete, om det var någon sådan der, vi sågo på berget.»

»Herre Jesus!» utbrast den ene af drängarna, hackande tänderna af förskräckelse, »säg inte hennes namn, för Guds barmhertighets skull, Brynte!»

»Tig, din drummel!» röt Åke och vände sig derefter till Brynte, sägande: »Jag vet sannerligen ej, hvad jag skall tänka . . .»

»Ja, men jag vet det», afbröt denne, »och ju mera jag tänker derpå, desto mera är jag öfvertygad, att det var jungfru Hanna, som vi sågo på berget, men huru hon kommit dit, kan jag ej förstå.»

»Vi skola hem och se efter!» svarade Ake Bryngelson och hastade i spetsen för de öfriga hem till sin gård. Efter att nära nog ha skrämt lifvet ur sin stackars hustru och sedan han, med Bryntes tillhjelp, förbundit sin sårade arm, begaf sig Åke, som nu öfvertygat både sig och sina drängar,

att hvarken Spelare-Sven eller hans dotter voro hemma samt att de aflägsnat sig strax efter det de sjelfva bortgått, åter ned till båthammen, qvarlemnande den sårade drängen i sin hustrus vård.

Snart voro Brynte Pinnare samt Åke och hans drängar åter vid skådeplatsen för deras hemska dåd. Matt glimmade kolen i den lilla elden, blossen hade slocknat, men allt tycktes vid första åsynen vara i samma ordning, som då röfvarena aflägsnat sig. Snart voro blossen åter tända vid stranden, och Brynte närmade sig stället för sin bragd, utropande, i det han böjde sig ned:

»Här ligger den stackars Erik, död som en slagtad gris. Det var en djefvul att slåss, den der pojken! Kommen och hjelpen mig, så skola vi kasta ut liken i bränningen; de blifva då nog svåra att känna igen i morgon. — Men, hvad fan vill detta säga? Hvar tusan är den andre? Kom hit med ett bloss!» Härmed ryckte Brynte till sig ett dylikt och undersökte platsen, men förgäfves letade han efter den slagne ynglingen, och såväl Åkes, som hans egen uppsyn mörknade betydligt, då endast en blodpöl utmärkte det ställe, hvarest den skeppsbrutne fallit.

Hastigt hviskade Åke till Brynte med en svordom: »Den andre är också borta. Hvad vill detta säga? Kan han hafva vaknat och burit bort knektliket? Eller hvad menar du?»

De båda bofvarna sågo ett ögonblick på hvarandra, deras blickar möttes och en knappt märkbar nickning visade tydligt att enhvar af dem förstod den andres mening. De fattade hvar sin yxa och ett bloss samt ilade uppför bergen, sedan de först kastat den dödade Eriks lik i hafvet och Åke befallt drängarna att spola bort blodet från stenarne och bära

det bergade godset ned till båten. Likt onda andar sväfvade de tvänne männen i den mörka natten öfver de dystra klipporna, blodgirigt undersökande hvarje remna och allt emellanåt gifvande hvarandra tecken med de lysande blossen om fruktlösheten af efterspaningarna. Efter ett par timmar sammanträffade de, svettiga och misslynta, vid det smala sundet mellan Hjertö och Tjörn.

»Nå?» var det enda, Åke yttrade.

»Inte en skymt hvarken af den ene eller den andre», sade Brynte. »Jag tyckte ändå, att jag högg honom i skallen af alla krafter. Visserligen föreföll det mig, som om han i detsamma drog sig baklänges, så att sjelfva yxan kom framför hufvudet, men i alla fall stöp han. Månne hafvet kunde hafva sopat ned dem?»

»Hvad den, som knekten bar i land, beträffar, är det väl möjligt, ty han låg framstupa i vattenbrynet, men honom sjelf — aldrig!» svarade Åke.

»Då har Hanna och den gamle, hvithåriga uslingen sin hand med i spelet, det är säkert, och . . .»

Här afbrotos de samtalande åter af samma hemska, förfärliga skri, som hördes, då de höllo på att mörda den skeppsbrutne, men denna gång lät det ännu skarpare och rysansvärdare, här i lä för stormen, öfver det jemnförelsevis lugna sundet. Med fasa sågo de båda vrakplundrarna vid de sista, slocknande lågorna af blossen en hvit skepnad, liksom sväfvande på sundets vatten och sakta sjunkande ned i detsamma. Denna gång öfvertygade om Hafsfruns närhet, skyndade de sig med darrande steg, det fortaste de kunde, till sin båt, i hvilken de båda drängarna, hvilka äfven, ehuru på afstånd sett synen och hört det genomträngande ropet, lågo ned-

krupna och hvarken genom sparkar eller slag förmåddes att röra sig ur stället förr, än båten lagt till vid bryggan.

Ehuru mörk natten än var, skulle dock ett vandt öga kunnat se en liten segelbåt vid denna tid, söder om Hjertön, länsa undan för den nu aftagande stormen. Båten styrdes med otrolig säkerhet in genom Flatholmesund, inom Paternosterskären, förbi Klädesholmen och gungade snart på Marstrandsfjordens höga böljor. Den lille seglaren var en så kallad »kåk», en af dessa små, men otroligt säkra och sjödugliga, snabbseglande båtar, med hvilka den bohusländske fiskaren, åtminstone inomskärs, ej fruktar att gifva sig ut i nästan hvad väder som helst. Vid rodret satt Spelare-Sven och på båtens botten hvilade den unge krigaren med sitt ombundna hufvud i Hannas sköte, under det den af den förre räddade ynglingen, hvilken var hans tjenare och som nu återfått medvetandet, baddade sin husbondes brännheta tinningar med vatten. Den sårade var sanslös, men af de ojämna andedragen syntes det, att han ännu lefde.

Lik en pil ilade kåken in i det norra inloppet till Marstrands hamn och genom densamma samt, sedan seglet var »taget öfver», lofvade upp rundt Hedviksholmen. Här lade den gamle till vid en liten brygga och bar med tillhjelp af tjenaren och Hanna den sårade upp i land och till en liten stuga strax intill bryggan. Snart låg den sårade i en snygg och ren säng, uti en liten kammare, hvilkens inre särdeles afvek från alla andra fiskarestugor i denna trakt. Gammaldags möbler och skåp, snygga fönsteromhängen och en utmärkt renlighet öfverallt, tillkännagåfvo en viss välmåga.

Tvänne dagar efter den hemska natten ankom till Åke en fiskarepojke från Klädesholmen med kåken» och hels-

ningar från Spelare-Sven, att Hanna befann sig väl och skulle framdeles låta höra af sig. Omkring tre till fyra månader derefter inträdde ock den gamle Spelare-Sven i Åkes hus, helsade fryntligt och begärde att få tala vid Åke.

Efter en stunds samtal med den nykomne i lillkammaren, ropade Åke in mor Kersti, och ingen vet egentligen hvad der förehades, men nog hade Spelare-Sven med sig i sin ficka, då han en stund derefter af Åke sjelf och hans drängar seglades till Klädesholmen, ett tillståndsbevis för jungfru Hanna Åkesdotter att ingå äktenskap med löjtnanten vid kungliga flottan Karl Mohrman. Då Åkes båt i Klädesholmens hamn lade till vid ett der liggande kungligt fartyg, på hvilket Åke gjorde ett kort besök, och denne åter nedsteg i båten, hviskade de båda drängarna med högst förskräckta miner åt hvarandra, att den officer, som vid relingen tog afsked af deras husbonde, hade en förvånande likhet med den der skeppsbrutne knekten, hvilken — hm! — hon, »den der hvita», som man ej bör tala om på sjön, hade dragit ned i hafvet en viss natt i vintras.

Trenne år härefter erhöll Hanna ett bref från modern, hvari denna omtalade, att såväl hennes man som Brynte, hvilka icke upphört med smuggling och plundring af vrak, blifvit gripna och dömda till lifstids fästning. De hade dock ej varit mera än ett år på Varberg, förr än de försökt rymma, men dervid blifvit nedhuggna af bevakningen.

Mor Kersti hade sålt sin gård och flyttat till Marstrand, hvarest hon byggt till Spelare-Svens hus, och då de båda gamla sålunda hade en treflig bostad och medel till sitt uppehälle, lefde de lyckliga ännu många år, tacksamma mot Gud och glada vid de besök, som Hanna och hennes man hvarje sommar gjorde hos dem.

Drängen Tolle, hvilken undvikit att deltaga i sin husbondes olagligheter, var nu gift och bodde hos sin gamla matmor och Sven, tjenande dem på gamla dagar. Han ärfde de gamlas stuga och blef sedermera omtalad som en af Marstrands skickligaste lotsar.

IV.

Mattias Viking.

Hvad jag nu går för eder att berätta,
Det är ett drag ifrån de forna dar,
Då *Karl den tolfte* låg, fast ej med rätta,
Som häfden påstår, uti Bender qvar.
Och för att glömskans trasa ej skall tvätta
Den bragden bort, jag den upptecknat har.
Af sådana det finnes säkert mången,
Som borde tagas vara på i sången.

Det var en tid, då krig och hungersnöden
Hårdt tryckte folket i vår gamla nord,
Då ingen kunde säga, hvilka öden
Den gick emot, vår dyra fosterjord;
Men för *kung Karl* och för sitt land i döden
Gick hvarje svensk med mandom vida spord.
Än hörs hans saga uti våra dalar,
Och folket ännu om *den* kungen talar.

Ibland vår vestra skärgårds större öar
Det finnes en, som Vrångö har till namn,
Hon ligger trygg bland bränningar och sjöar
Med lotsutkiken och sin lilla hamn;
Och fastän hafvet vräks, så skummet snöar
Högt öfver hyddorna i bergens famn,
Der bor ett folk i lugn, när hafvet gormar
Och vågen dånar och sydvesten stormar.

Det var för länge se'n, i forna tider,
Så säger sagan, och hon bör bli trodd:
Ett holländskt fartyg strandat, och om sider
Besättningen sig räddat genom rodd
Till denna ö; och de beslöto bli der,
Ty vid den tiden var hon obebodd.
Så från holländare det sägas stamma,
Det fiskarfolk, som än bebor densamma.

I deras språk finns ännu ord, som tyda
På sanningen af denna sagas halt,
Och deras renlighet och sätt att pryda
Sitt hem, bär vittnesbörd derom i allt.
De äro vana att den äldste lyda
Så uti hemmet som på vågens salt,
Och fiskare och lotsar bli de fleste
Samt anses uppnå kusten för de bäste.

Mattias Viking var en lots, som bodde
På Vrångö under krigarkungens dar.
Han jemt och samt emellan skären rodde,
Och många sägner man om honom har.
Af folket der omkring de fleste trodde,
Att i förbund med satan sjelf han var,
Ty mellan bränningarne midt i natten
Han styrde fartyg in i stilla vatten.

En söndagsafton strida strömmar göto
Sig öfver hafvet ifrån becksvart sky,
Och bränningarne öfver skären bröto
Med ökadt raseri för hvarje by;
De liksom andar upp ur djupet sköto,
Likt hvita vålnader, med sällsamt gny.
Samt förs af stormen öfver svarta vågor,
Och mellan molnen glindra ljungelds lågor.

Så natten kom, men i sin lugna hydda
Mattias mot sin hustru log så mildt.
De talade om ungdomstider flydda
Och om sitt barn, som slumrade så stillt,
Och voro icke alls för stormen brydda,
Fast den derute tumlade så vildt,
Blott lugn och kärlek uti hyddan bodde,
Ty de på Gud och på hvarandra trodde.

Beredda re'n att vid hvarandras sida
Få slumra in i nattens stilla ro,
Ett väldigt dån sig plötsligt då hörs sprida,
Som skakar väggarna i deras bo.
Mattias springer upp, han kan ej bida,
Ty att det nödskott är, han måste tro.
Nu dundrar ett igen! Han tager hatten
Och skyndar ut uti den mörka natten.

Han väcker några grannar. Till sin brygga
Han skyndar ner att göra båten klar.
Dock de han väckt, för stormen synas rygga
Med mycken möda får han med ett par.
Han ropar åt de andra: »Varen trygga!»
Med bottenrefvadt segel ut han far,
Men stormen piskar vågorna mot stranden,
Och lotsens båt? — I natten snart försvann den.

Med jernfast arm den unge lotsen styrde
Sin båt så lugn emellan vågors svall.
Smått gnistrande omkring densamma pyrde
Den blåa mareld *). Bergens återskall
Af nödskott hörs, men hafvets skum det yrde
Högt öfver båten och dess mast och fall.
Snart inom Tistlarne **) Mattias skådar
En skonert drifva mellan skär och bådar.

*) Ett fosforlikt sken i vattnet. Anses komma af ett slags insekter.

**) Högst farliga klippor sydvest om Vrångö.

Han styr »långs sidan», och från skonarn kastar
Man straxt till honom då ett smäckert tåg.
Han gör det fast om lifvet, se'n han hastar
Att hoppa i den mörka, djupa våg
Och »halas» så om bord af skonarns »gastar»,
Och snart bland dessa han på däcket låg.
Men straxt derefter tog han skonarns roder.
Som klippan lugn Mattias Viking stod der.

Den lilla båten kilar lyckligt in den
Emellan klipporna till hemmets strand,
Men skonerten han »lofvar upp» i vinden,
Och faller sedan af tätt utmed land.
Han flyger fram, som öfver fältet hinden,
När som hon jagas ut ur skogens rand,
Han minskar segel mellan skär och bankar
Och »lofvar upp» samt fäller tryggt sitt ankar.

Det fartyg, som Mattias Viking räddat,
En af de svenska kaparena var.
Det säkert, om ej hjelpen kommit, bäddat
Åt sig en graf i vågen, djup och klar.
Men nu kaptenen silfverbägarn bräddat
Med vin, och sjelf han den till lotsen bar:
»Se der!» han sade, »drick den du med heder,
Behåll den som ett minne, jag dig beder».

Knappt hade lotsen till sin hemö hunnit,
Och solen stigit utur öster opp,
Och morgondimman till en del försvunnit,
Förr än man varsnade från klippans topp,
En örlogsman, som Måholms-sundet funnit.
Med refvadt segel in deri han lopp,
Med flagg och vimpel ännu ej han ståtar,
Men sänder straxt till Vrångö tvänne båtar.

Snart trädde i Mattias Vikings stuga
En dansk off'cer med tolf till tretton män:
Men djupt i dörren måste de sig buga,
Ej mer än tio qvarter hög var den.
»Säg!» sad' off'cern, »men våga dock ej ljuga!
Är du Mattias Viking, du min vän?»
»Ja!» svarar lotsen stolt, »rätt så! Jag är det,
Det är mitt namn, jag skäms ej, att jag bär det.»

»Nå väl! Då skall du genast med mig följa
Och lotsa vår fregatt i dessa sund;
Men ingalunda vill jag för dig dölja
Att sätter du vårt fartyg upp på grund,
Din hustru kan i sorgedok sig hölja,
Ty du blir skjuten uti samma stund
Om ej du följer, alla hus vi tända,
Och ändock dig om bord på skeppet sända».

Mattias hviskar i sin hustrus öra,
Men dessa ord ej dansken höra fick.
»Det är förbjudet lotsa — men! må göra!»
Sad' Viking — »om I hållen er i skick
Och ingenting uppå vår ö förstöra».
Och sedan lugnt med löjtnanten han gick.
Men strax de gått, hans hustru tog till benen,
Sprang ut, och ror till kaparekaptenen,

Snart äntrar lotsen skeppets akterspegel,
Der hänger Dannebrog, och vimpeln ny
Från toppen svajar. Liksom i en degel
Det kokar, när man smälter smutsigt bly
Så fjärden rörs; dock lotsen sätter segel
Och låter skeppet undan stormen fly
»Bra!» sad' kaptenen, »lots! om du kan hinna
Min kapare, så skall du guld här vinna.»

Mattias tänkar på sitt barn. Dess moder
Han hoppas redan hunnit ha' sitt mål.
Han vrider något på fregattens roder,
Liksom han ville känna hvad hon tål.
Som hästen längtar hem att få sitt foder,
Så skyndar skeppet fram bland sund och hål.
Då plötsligt törnar det, i köln det brakar,
Som af en frossa hela skeppet skakar.

I samma ögonblick Mattias hoppar
Med glädtigt mod ned i de vågor blå.
Som skumbekrönta resa sina toppar,
Och piskande fregattens sidor slå,
Samt stänka sina silfverhvita droppar
Högt öfver däcket uti perlor små,
Men lotsen, som i vattnet kyligt fann det,
Med några raska simtag nådde landet.

Här var dock icke värdt att länge bida,
Ty från fregatten smälde skott på skott.
Det danskens mening var, han skulle lida
För det förräderi, som han begått;
Men lotsen hastigt springer då åt sida
Och gömde sig bakom en sten så brådt,
En rullsten stor, af isen der uppdragen,
Den kallas *Vikingsten* från denna dagen.

Att hämnas lyster dock fregattkaptenen;
Och genast sattes tvänne båtar ut.
Han ämnar taga lotsen bakom stenen
Och låta göra på hans lif ett slut.
Men på en gång förändrade sig scenen:
Från Kårholmssundet höres en salut,
Och kaparskonarn fram på böljan gungar,
Och flux en salfva i fregatten slungar.

Nu kaparn vänder och ånyo skjuter
Han skrot och kulor längs fregattens däck;
Dess kryssmast faller, såradt folket tjuter,
Den kan sig ej försvara, den är läck.
Re'n kaparen af segerglädje njuter,
Hvar man ombord är der så glad och käck,
När tredje gången ur dess eldrör ryker,
Fregatten ger sig, och sin flagg hon stryker.

Men under tiden hade lotsen sprungit
Till byn och sammankallat folket der.
Först sjunga de en psalm, men se'n de sjungit,
De fatta genast sina säl-gevär;
Och om en liten stund de hafva tvungit
Soldaterne att fly upp på ett skär.
Då dessa icke heller voro många,
Af fiskarena togos de till fånga.

När folket se'n af segerns glädje lågar,
Mattias skyndar sig till stugan sin.
Förgäfves der han efter hustrun frågar,
Han helt orolig blir uti sitt sinn'.
Och så med grannarna han motfäld tågar
Men säger tyst: »Gud skydde hustru min!
Tänk om hon drunknat, ve mig då, jag arma!
Men Gud är god, han skall sig nog förbarma».

När nu till kaparen de alla hinna,
Ett budskap väntade på stenig strand.
Att Viking genast skulle sig infinna,
Och båten skyndsamt honom för från land.
Vid fallrepstrappan se! der står hans qvinna
Bredvid kapten, som honom ger sin hand,
Han log: »Din hustru lotsar dessa vatten,
Så bra som den, — *som lotsade fregatten.*»

»Kom låt oss, vänner, silfverbägarn tömma
Som engelsmännen säga: vid sankt Georg!
Se'n kan din hustru den som minne gömma
Af dagens glädje, som är fri från sorg.
Derefter fångarne vi icke glömma,
Jag seglar in med dem till Göteborg.
Och du lots Viking, se'n du nu mig känner,
Du och *Lars Gathe**) skola blifva vänner.

Snart solen sig i guld och purpur sänkte,
Och stormen tager af mot qvällen re'n;
Men månen uppsteg och på himlen blänkte,
Kring skär och öar kastande sitt sken.
Men silfverbägarne, Lars Gathe skänkte,
De finnas än, och klippan »*Vikingsten*»;
Och »*Vikingsudden*» än i dag man visar,
Och stolt den käcke lotsens bragd man prisar.

*) Lars Gathe från Onsala, en beryktad kapare. Af konung Karl 12 adlad 29 December 1715. Antog då namnet *Gathenhjelm*.

V.

Tolles äfventyr.

Flammande i eld och lågor
Som ett haf i gyllne vågor
Norra himlen smyckar sig.
Är det solen, som mot fjällen
Utaf is i mörka qvällen
Strålande det skenet kastar
Kring sin ljusa vandringsstig?

Eller är det väl kanhända
Jordisk eld, som synes sända
Flammorna mot himlens bryn?
Eller denna kraft, som sänder
Tusen bud till skilda länder
Och som finns i åskans blixtar,
När de glänsa uti skyn?

Under ett sådant härligt norrsken red en flock ryttare vägen framåt mellan Jörlanda och Kongelf sent en afton i Oktober 1677. Detta år var ett af de oroligaste för Bohus län, ty landet var öfversvämmadt af det under grefve Erik Gyldenlöwe stående krigsfolket.

De ridande tillhörde denna krigsstyrka och bestodo af tvänne officerare, tio till tolf knektar samt ett lika antal beväpnade bönder.

Framför de båda förmännen red en bonde af omkring tretio års ålder, äfvenledes beväpnad med en bössa, och det hördes tydligen på de frågor denne ibland erhöll af den ene efter honom ridande officeren, att han var flockens vägvisare.

Nattens mörker hade säkert varit ogenomträngligt, om icke norrskenet med sitt omvexlande ljus, stundom mer och stundom mindre klart upplyste nejden. Under det ryttareskaran tyst, men skyndsamt trafvade framåt landsvägen, samtalade de båda anförarne sakta med hvarandra.

»Det kan väl ej vara möjligt att vi skola komma för sent, ty då, min käre vän, blir öfversten vred och . . .»

»Varen I lugn, broder Munk!» afbröt den tilltalade; »svensken kan icke hinna fram till Karreby förr än till midnatten, och bonden sade nyss att vi kunna se kyrkan, så snart vi komma rundt den bergsknall, som skymtar der borta.»

»Käre vän, Nils Bonde, härutinnan kunnen I väl hafva rätt, men icke likar jag mig med den der mannens uppsyn, som rider der framför oss, ty han är säkert en förrädare.»

»Ja, emot svenskarne, och det endast för slem vinnings skull. Men der stannar han nu; jag vill rida fram till honom och höra, hvad som är på färde.»

Då officeren framkom till vägvisaren, sade denne: »Vi möta någon der framme.»

Vid denna underrättelse sände löjtnant Bonde fyra ryttare, hvilka omringade den ankommande och förde honom till befälhafvaren. Fången befanns vara en ung, aderton-

årig bonddräng, hvilken nu af löjtnant Nils noga förhördes och uppgaf sig heta Tolle Björnsson samt vara ifrån Solbräcke gård. På förfrågan hvarifrån han kom och hvarthän han ämnade sig, svarade han: »att han väl kom hemifrån och skulle besöka sin fästmö; men hvar hon bodde, det ville han ej tala om».

Löjtnanten frågade honom då, om han hade sett några ryttare på något ställe nyligen.

»Usch ja! Di ri'a här alla dagar som om di vore galna. Å så slåss di se'n, och det så, att det är en stor skam åt'et», svarade ynglingen.

»Ja så, min gutt», sade norrmannen, »det är godt och väl det, men jag vill veta, om du sett några svenska ryttare, hvilka i eftermiddag ridit vester öfver?»

»Ja då! Prosten i Karreby och mjölnaren i Skårby kommo ri'andes från Hålleröd vid yktetid *.»

»Å nej, din drummel! Jag menar knektar, förstår du väl», utbrast löjtnant Bonde.

»Nä då! Inte sedan prosten och mjölnaren . . .»

»Håll mun, pojke!» sade löjtnanten. »Och ni karlar, tagen fången emellan eder och släppen honom icke ur sigte. Och nu framåt!»

»Nej, se Pehr i Åketorp!» ropade den unge drängen, då han fick se vägvisaren. »Guds fre, Pehr! Körs, hvad ska I ha den dara stora byssa te? I har la aldrig gett er te knekt heller?»

»Drag åt helvete! mumlade den tilltalade förargad öfver att vara igenkänd, hvilket han sökt hindra genom att vända sig bort under förhöret.

---

* Yktetid (bohusländskt ord) = aftonmåltidsstund, skymning.

»Ja så, I har blifvit morsk!» ropade drängen hånligt, då flocken satte sig i rörelse och han måste lunka med bunden vid en ryttares sadel.

Efter en kort stund stannade löjtnant Nils Bonde med sitt manskap i närheten af Arnetorp, hvarest han ordnade sitt folk på hvardera sidan af vägen i ett bakhåll.

Under tiden färdades, samma väg och från samma håll som norrmännen, en liten hop svenska ryttare anförda af löjtnant Per Ratzevill. Äfven dessa förde mellan sig en fånge, som ej var någon annan än länsmannen Mårten Christensson, hvilken, såsom misstänkt för förrädiska stämplingar med fienden blifvit, på befallning af öfversten för adelsfanerytteriet Johan Drake, af löjtnant Ratzevill tillfångatagen och skulle nu föras till Bohus' slott.

Icke anande några fiender i närheten, redo svenskarna muntert språkande med hvarandra framåt den af det vackra norrskenet matt upplysta vägen. De inkommo nu i skogsdungen, der fienden låg i bakhåll.

Plötsligen upplystes det mörka snåret af flammande blixtar, en olycksbådande skräll hördes, och dels dödade dels sårade föll största delen af de fåtaliga svenskarna af sina uppskrämda och sårade hästar. De, som icke dödades af de fiendtliga kulorna, öfvermannades efter ett kort, men tappert motstånd samt blefvo, på befallning af löjtnant Nils, fängslade och förda afsides. Deras anförare, den unge Ratzevill, hvilken, fastän han erhållit fem skottsår, dock med svärdet i hand fäktat som ett lejon och ej gifvit sig förr, än han utmattad af blodförlust fallit till jorden, lades nu varsamt på en med hö fylld vagn, som från den närbelägna prestgården skyndsamt anskaffades.

Emellertid hade vägvisaren, hvilken af den tillfångatagne

ynglingen kallats för Pehr i Åketorp, med blickar i hvilka man, om ej mörkret förhindrat det, skulle kunnat läsa ett outsläckligt hat, betraktat den fångne.

Då ordet fyr ljöd från den norske löjtnantens läppar, kastade Pehr i Åketorp sin bössa till ögat, och vid skenet af de afskjutna skotten sigtade han helt kallblodigt, ej på fienden, utan på den fångne ynglingen och sköt.

Med spänd uppmärksamhet hade dock Tolle Björnsson följt vägvisarens minsta rörelse allt sedan bakhållet blifvit ordnadt, och ett ögonblick innan denne aflossade sitt skott, kastade Tolle sig till sidan, men föll strax derpå baklänges till jorden liksom träffad af mördarens kula.

Pehr i Åketorp skyndade sig fram till den fallne, ställde ifrån sig sin bössa mot ett träd samt mumlade lutande sig öfver sitt offer: »Se så, stolts Gunhild, slå nu bort tankarna på Tolle i Ulstorp, nu är 'an icke mycket värd.»

En rysning genomilade Pehr och han stannade liksom förstenad i sin framåtlutade ställning, då han kände en hand, som tungt lades på hans axel och hörde rösten af löjtnant Munk.

»Skurk», sade denne, »ingalunda trodde väl du, att något mensklig öga skådade din gerning, men den gången bedrog du dig. Karlar», fortfor löjtnanten till tvänne närstående knektar, »tagen vara på denne usling, på det att han i sinom tid måtte erhålla sitt välförtjenta straff.»

Pehr i Åketorp hade, darrande af rädsla, ej ännu hunnit resa sig från sin framåtböjda ställning, då den af honom för död ansedde Tolles båda knytnäfvar med förvånande kraft träffade honom, en i hvardera ögat med den följd, att Pehr helt hastigt tumlade baklänges till marken. Ögonblicket härefter var den för död ansedde fången försvunnen

mellan trädens stammar. Skrattande hindrade den norske löjtnanten sina knektar att förfölja den flyende eller skjuta efter honom, men befallde i stället några af dessa att hafva ett vaksamt öga på vägvisaren.

En stund härefter voro befäl och manskap sysselsatta med att i den närbelägna prestgården tömma dervarande visthus och öltunnor.

De båda löjtnanternas måltid afbröts dock plötsligt af högljudda skrik från kökskammaren, och då de der inträdde, var det just lagom, för att hindra den råa vägvisaren att skjuta ihjel den stackars prestfrun, hvilket han med bössan för hennes bröst hotade att göra, då hon sade sig ej äga mera öl i huset. Pehr i Åketorp blef nu utkörd och bunden samt kunde en stund derefter knappt se för sina blodiga och svullna ögonlock.

Efter några timmars uppehåll lät löjtnant Nils Bonde blåsa »till häst», och snart var den norska afdelningen på väg norrut, medtagande den befriade länsmannen och presten i Karreby, Severin Pedersson Ström samt den sårade löjtnanten.

En timma före denna tid jagade Tolle Björnsson, som lyckats bemäktiga sig en af de dödsskjutna svenskarnas hästar, med lösa tyglar genom Kongelfs gata, öfver bron och upp till den berömda fästningen Bohus. Snart samlades de på vakt varande knektarna omkring den unge gossen, som då han med enträgenhet begärde att få tala med kommendanten, strax blef förd till denne.

Öfverste Fredrik von Börstell, då kommendant på Bohus, erfor nu af Tolle den olyckliga utgången af löjtnant Ratzevills företag samt sände derom ilbud till Johan Drake och befallde sin löjtnant Eding att jämte Tolle och i spetsen

för en flock ryttare söka upphinna de norska ströfvarna. Raskt trafvade den svenska truppen framåt och ankom till Karreby prestgård något mer än en timme efter norrmännens aftåg. Efter ett kort uppehåll fortsatte de färden norrut.

Norrskenet bortdog så småningom och rodnaden i öster bebådade annalkandet af dagens drottning.

Snart höjes ur öster den glänsande runden,
Som målar sin bana med gyllene färg.
De purprade skyar på djupblåa grunden
Nu sprida sitt skimmer kring dalar och berg,
Och stjernorna blekna allt mer och mer,
Och skuggorna sänkas mot jorden ner.

Det flammar, det gnistrar kring fjällarnas toppar
Och guldbelagd syns deras mossiga kam,
Och dimmorna sjunka i perllika droppar,
När solen kör strålande eldvagnen fram,
Och blommorna öppna hvar dagghöljd knopp
Och menskorna vakna ur sömnen opp.

Det kuttrar i skogen, hör, fåglarna sända
Sin morgonbön glädtigt till skaparens lof.
De drillande sånger så kära fast kända,
Ä' hvardagsspråk uti soldrottningens hof.
Och susande vind med toner uti
Och porlande bäcken ta' del deri.

Då Jörlanda kyrka skymtade fram för ryttarnes blickar, stannade Tolle Björnsson sin häst och sade till löjtnant Eding:

»Halt, herr löjtnant! Om jag såg rätt, så blänkte en kask i solskenet der vid stugan närmast kyrkan och troligen ha norskarna slagit sig ner der. Om I tillåter mig, så vill jag rida fram och kunskapa åt eder.»

»Men då blir du troligen fast, min gosse, och få de tag i dig, så släppa de dig inte så lätt, det kan du lita på. För öfrigt vill jag hafva dig i min närhet, ty om du är en förrädare eller norrmännen äro flera till antalet, än du uppgifvit, så skjuter jag dig en kula genom skallen, det är mina order och dem ämnar jag icke försumma.»

»Som I vill, herre, men far min va' svensk och jag ä' svensk och född på andra sidan elfva, der inga förrädare bo, och skam skall I hafva som misstänker redeliga uppsåt, det säger jag eder midt i suna», svarade den unge med harm målad i sitt öppna anlete, hvarifrån hans trofasta ögon, tårade af förtrytelse, djerft blickade den unge löjtnanten i ansigtet.

»Hm, jag börjar tro dig, gosse. De der tagena äro mina. Men huru vill du få dem att tro dig?»

»Än krittert som jag rider på, kan jag ej lemna igen det då, se'n jag hittat det i skogen? Man kan ju ej behöfva vara så ärlig mot fienden, vet jag lell!»

»Nej, visst inte, och du gör äfven kungen en tjenst, om du kan bjelpa till att knipa de der norrmännen.»

»Ja, så! Ja, låt mig då ri'a bara!» sade Tolle.

»Så rid då i Guds namn», svarade löjtnant Eding leende.

»Om I märker, att jag klämtar i klöcka eller vinkar från stapeln, så ska I ri'a fram», ropade Tolle och satte klackarna i hästens sidor samt for af som en pil framåt Jörlanda kyrka.

Här hade norrmännen slagit sig ned på kyrkogården, utanför hvilken vagnen med den sårade löjtnant Ratzevill uti, stod förspänd. Då knektarne fingo se den i sporrsträck kommande Tolle, anmälde de detta för löjtnant Munk.

Båda befälhafvarne sutto tillsammans med länsmannen i Peder mjölnares stuga och åto frukost, då Tolles ankomst för dem tillkännagafs. Lemnande qvar Mårten Christenson, skyndade de båda löjtnanterna ut till knektarne, hvarest Tolle med den dummaste uppsyn i verlden omtalade, att han »hittat en af de nådiga krigsmännens hästar och ridit fatt dem med den samt undrade, om han inte sulle få en daler för sitt besvär».

Löjtnant Munk förhörde nu ynglingen, men erhöll till svar endast samma berättelse som Tolle uppdukat för manskapet, då Pehr i Åketorp steg fram och förklarade den unge Tolle »för den största skurk, som fanns i hela trakten samt att han säkert vore en spion och borde hängas i närmsta träd eller i den dertill ganska tjenliga klockstapeln».

»Du hör hvad denne mannen yttrar», sade löjtnant Munk till Tolle och betraktade honom skarpt.

»Hör la dä», svarade denne skrattande, »men argare förrädare, än Pehr i Åketorp, finns icke och jag vet nog hvarför han vill se mig dingla som klöcka i stapeln der, men nog lefver fälle jag, tills jag får se honom hänga, dä ä' säkert.»

»Nå, hvad kan han hafva för orsak att misstro dig?»

»Jo, si dä ä la så, att jag känner en tös, och hon heter Gunhild på Bollestad, och Pehr han friar der och har gjort sig smiliger hos föräldra, men si Gunhild kan inte me'n och . . .»

»Och hon kan med dig i stället, och det undrar jag inte

på», inföll löjtnant Bonde betraktande Pehr i Åketorp, hvilkens falska och lömska anlete ingalunda förskönades af de hätska ögonkast, hvarmed han betraktade sin motståndare.

»Ja, nog ä det så, men si Pehr ä' rik han och jag ä' fattig... men det gör ingenting, för si han får henne aldrig ändå», slutade Tolle sin berättelse.

Löjtnant Munk skrattade och tillsade sitt manskap att taga vara på hästen samt gaf Tolle den begärda dalern, hvarefter de båda officerarne åter gingo in i qvarnstugan. Tolle gick nu in på kyrkogården och närmade sig pastor Ström, hvilken tillika med de öfverlefvande svenska knektarne, satt tyst och allvarsam på en gammal grafsten. Knappt hade Tolle yttrat några ord till presten förrän en norrman liksom hans kamrater något rusig af det bränvin och öl, som Peder mjölnare måst anskaffa, fattade ynglingen i kragen och frågade: »hvad dæveln han hade att snacke med fången om.»

»Kors», sade Tolle, »jag bara fråga'n, hvarför han inte predika', då han hade kyrkan så nära.»

»Det var inte dumt», skrek ryttaren och ropade till kamraterna: »Presten skall predika och bedja för kung Christian.»

»Det är rätt», skrålade den halfrusiga flocken, och Tolle skickades efter kyrknycklarne med befallning att äfven klockaren skulle inställa sig. Snart återkom ynglingen med den gamle klockaren, och det dröjde ej länge förrän pastor Ström, vägvisaren och de öfriga fångarne med våld införts i kyrkan.

Jörlanda kyrka var den tiden liten, hade tjocka murar och smala fönster med stora jerngaller för samt var försedd med en synnerligen väl och tätt beslagen dörr af ek, hvilken, liksom de flesta kyrkdörrar från denna tid, ej allenast stängdes af ett högst konstigt och klumpigt lås, utan äfven af en jernbom med ett lika konstnärligt gjordt hänglås.

Knektarne förde nu upp den stackars presten på predikstolen och befallde honom att predika för dem och bedja för deras konungs lycka och välgång.

Som en katt kilade Tolle ut, stötte igen den tunga dörren, vred omkring och borttog den stora nyckeln samt satte fast jernbommen, och utanför denna på behörigt ställe det konstrika hänglåset. Sedan han låst igen äfven detta, medtog han nycklarne och ilade upp i klockstapeln, hvarest han med ett par klämtslag gaf sina landsmän det öfverenskomna tecknet. Från klockstapeln skyndade Tolle till den sårade löjtnant Ratzevill, hoppade upp på den förspända hästen och medförde den sårade i galopp på vägen åt Kongelf. Om ett par minuter mötte han löjtnant Eding, som ropade till honom: »Huru är det nu tillställdt? Hvar äro norrmännen?»

»Instängda i kyrkan, och här äro nycklarne.»

Under det svenskarne fortsatte i sporrsträck ned till kyrkan, hade de båda norska löjtnanterna oroade af klämtslagen rusat ut samt, sedan de förgäfves sökt öppna kyrkdörren, kastat sig på sina hästar och vid åsynen af den ankommande fienden tagit till flykten. Länsmannen deremot smög sig ut en bakväg ur Peder mjölnares hus ned åt hafsstranden, hvarifrån han lyckades komma öfver åt Tjörn samt sedermera till Norge.

Emellertid hade Tolle Björnsson, sedan han sett om den sårade löjtnant Ratzevill, skyndat tillbaka till kyrkan och var med, då norrmännen måste gifva sig åt löjtnant Eding genom att en och en i sender utkomma ur den halföppnade dörren.

»Det fattas la en ändå», sade Tolle, då fångarne samt de svenske ryttarne och pastor Ström utkommit.

»Hvem då, du?» frågade befälhafvaren.

»Å, det är bara min vän, Pehr i Åketorp, som visat dessa herrarne vägen och det sulle allt vara nöjsamt att se honom i suna nu, ty han försökte nuss öfvertala den norske löjtnanten att hänga mig i klockstapeln.»

»Jaså, min gosse!» sade löjtnant Eding och fortfor vändande sig till en storväxt, mörkskäggig krigare i sin närhet: »Du, korporal Lans, kan taga med dig tre eller fyra kamrater och genomleta kyrkan samt föra ut den der förrädaren, så skola vi få se, om ej han gjort sig värdig att vandra samma väg, som han velat anvisa den här ynglingen.»

Länge dröjde det ej innan korporal Lans återkom med Pehr i Åketorp. På befallning af löjtnant Eding omtalade nu Tolle Björnsson, såväl Pehrs mordförsök mot honom sjelf, som att han äfven visat fienderna vägen. Detta styrktes ej allenast af pastor Ström, utan ock af en af de sårade svenska ryttarne, som lyckats undkomma öfverfallet vid Arnetorp.

Då förhöret var slut, befallde löjtnanten att Pehr i Aketorp skulle undersökas, och man fann då i dennes fickor tretio danska specier, hvilka voro lönen för hans förräderi. Pehr, som dels ej svarat på de flesta af löjtnantens frågor och dels under förhöret visat mycket trots mot sina landsmän, blef vid åsynen af dessa judaspenningar synbart slagen. Då han emellertid ej kunde redogöra för deras åtkomst, blefvo de af den svenske befälhafvaren lagda i dennes sadelpåse. Korporal Lans fick befallning att, sedan han med ett starkt tåg bundit förrädaren fast vid den afvikne länsmannens häst, föra honom död eller lefvande till Bohus slott, dit nu den svenska skaran skyndsamt begaf sig.

På eftermiddagen trafvade löjtnant Eding, med Tolle vid sin sida och åtföljd af sina ryttare och fångarne, in genom det starka fästets dystra porthvalf.

Dagen derpå kunde Kongelfs borgare vid middagstiden, då ett kanonskott från fästningen affyrades, se huru en menniskokropp dinglade i luften nedanför en från det stora tornet »Fars hatt» utskjutande bjelke. Det var Pehr i Åketorp, hvilken på detta sätt belönades för det förräderi, han begått mot sitt fädernesland.

Tolle Björnsson lemnade fästningen kort efteråt ridande på en af de norska ryttarnes hästar, hvilken han tillika med Pehr i Åketorps kassa erhållit af kommendanten till belöning för sitt uppförande under de föregående dagarnes ströftåg.

Trenne år härefter vigdes i Karrebo kyrka, enligt en gammal anteckning af prosten derstädes Severin Pedersson Ström, »Bondesonen ärlige och välfrejdade Tolle Björnsson i Solbräcke och dygdeädla jungfrun Gunhild Svensdotter från Bollestad».

Nu är den gamla kyrkan rifven,
En ny står der den förra stått,
Och bragden är en sägen blifven
Och lefver som en saga blott.
En sådan går det fort att glömma,
Den blir så lätt å sido lagd:
Just derför har jag velat gömma
I skriften Tolle Björnssons bragd.

VI.

Östen.

När man tillbaka tanken sänder
Och forskar i den svunna tid,
Då Karl den tolfte låg i Bender
Och rundt om Sveas gamla stränder
Fanns endast fiender och strid.

Och missväxt kom och barkbröd födde
De få af män, som funnos qvar,
Men ynglingen med glädje blödde,
Och lagrar på de fälten strödde
Der Stenbocks klinga segren bar;

Då händer det att man kan finna
Rätt mången saga underbar,
Som sanning är. Men åren rinna
Och minnena med dem försvinna,
Om ej man dem tillvara ta'r.

Se här från denna tid en saga,
Tag läsare till tidsfördrif.
»Ej hjeltedikt», så kan du klaga,
Kanske den kan dig dock behaga.
Den är ett drag »ur folkets lif».

* * *

År sjuttonhundratio eller mera
Det sjuttonhundraelfva varit må,
Det gör det samma, ett år eller flera
Om verkligt var, vår hjelte lefde då,
Och att han gjorde det — har ingen fara —
Ty tjugofyra år det sågs han vara.

Och huru såg han ut? helt visst man frågar.
Ack, hulda läsarinna, just så här;
Men om han nu var vacker, strax Ni lågar
För honom och blir uti honom kär,
Nå väl det är — Er rättighet att blifva —
Och min — den är — att hjelten nu beskrifva.

Det var en hög gestalt — som än vi finne
Uti den bygd, som var hans fosterjord —
Med ögon blå, och själ det fans derinne;
Och gullgult hår, som ofta ses i Nord.
Hans panna ej för hög, det är ju gifvet,
Och manligt allvar stod uppå den skrifvet.

Han var ej vacker såsom en Sankt Göran,
Ej var han skön liksom en Amors-bild,
Men han såg ståtlig ut och detta bör han,
Då i hans rörelse var lif och eld.
Hans näsa och hans mun — ack det var värre! —
Väl skapade de voro af vår Herre.

Nu är att säga — ty det hör till texten —
Att han var stark liksom en nordisk ek,
Bredaxlad var han, men dock smärt till växten.
En häst han lyfte någon gång på lek.
Var han en krigare? Nej för den onde!
Kanhända var han mer? — Ja, han var bonde.

Se så! — nu har vår hjelte fallit redan
Hos Eder, läsarinnor! I Er nåd
Låt honom lefva dock, ty kanske sedan
Han åter stiga kan, det är mitt råd —
Till tack för det, jag gifver Er den trösten
Att veta få hans namn, han hette Östen.

Han var den äldste utaf tvenne bröder
Härstammande från gammal odalslägt,
Hvars stamfar kanske var den blinde Höder,
Kanhända Balder i sin ljusa drägt.
Hans fader dödt för tio år tillbaka
Snart efterföljd utaf sin trogna maka.

Då Östen var den äldste, tog han gården
Allt efter faderns vilja och behag,
Om yngre brodern öfvertog han vården,
Men skulle gifva honom vederlag
I penningar, men icke gården skifta
Den dag den yngre önskade sig gifta.

Utaf den äldre vi en teckning gifvit —
En nord-natur ej utan sitt behag —
Och om den yngre har det anmärkt blifvit,
»Att han en motsats var som natt till dag».
Tre vintrar yngre var han, hette Bryngel,
För öfrigt sades, att han var en slyngel.

Ung Östens ärfda gård den hette Linden
Och låg i Viken eller Bohus län
Bland lummig löfskog och till skydd mot vinden,
Som ifrån hafvet flyr mot landet hän.
Då fans i Viken skogar till att akta,
Nu kala berg i stället att betrakta.

På Linden, ett utaf de gamla ställen
Der allting var som far och farfar haft,
Vid vinterbrasan sysslande vid hällen
Satt Östen täljde på ett hammarskaft.
Kring stugans väggar stodo bord och sängar
Och omkring elden satt ett sextal drängar.

Helt plötsligt Östen kastar bort sin hammar
Och reser sig från bänken, der han satt,
Går tankfull in i husets »lillekammar»
Och hemtar der sin piska, rock och hatt.
Han kort derefter ses i stallet träda
Och spänner hastigt Grålle för en släda.

Så lustigt trafvarn utåt vägen ränner
Och gnäggar gör han, frustar här och der —
Sin herres hand han uti tygeln känner.
Man skulle tro, han vet hvarthän det bär.
Ja, mycket vett hos kreaturen finnes,
Hvad menskan glömt rätt ofta af dem minnes.

Det var helt nära Jul och derför lyste
Ett muntert sken der någon stuga låg,
Och stjernorna på himmelen de myste
Ett »lycka till» åt Östen på hans tåg.
Och Ingetorp i Solberga det gällde,
Der snart sin häst han uti stallet ställde.

Han gick till »daglig-stugan», och han möttes
Med trofast handslag utaf husets värd,
Der julestök och hushållsgerning sköttes
Vid brasans flammor ifrån spiselns härd.
»Välkommen och Guds fred vår käre frände»,
Så var den helsning, som man honom sände.

»Guds frid i afton, morbror!» så tillbaka
Till Thorbjörn Nilsson, han sin helsning ger
Till dennes dotter äfvensom hans maka,
Och bedes derpå vänligt slå sig ner,
Men säger sedan: »Morbror, jag vill säga
Er några ord, som I ska öfverväga.»

I »lillekammarn» träda snart de båda,
En helgedom i huset denna är,
Och bland klenoder, som man här fick skåda,
Ses Thorbjörns stamträd prydligt hänga der.
Der funnos jarlar från Kong Hakons fanor,
Rätt mången grefve önskat dessa anor.

Ett gammalt skåp och det utaf de äkta,
Det inlagdt var med al och masurbjörk,
Och skåpets dörrar utaf ek betäckta
Med speglar ljusa och omgifning mörk.
Vår tid med penningar betalt rätt mycket
Blott att få ega detta mästerstycket.

Uppå ett bord af vridna fötter buret
Sågs silfverbägare och kannor stå,
Och månget horn från urens panna skuret
Med gyllne lock och kungabilder på,
Det fanns derinne jemte mycket mera,
Som nutid samlar, men knappt vet värdera.

»Hör!» sade Östen. »Jag vill Eder gifva
En fråga öppen och begär ett svar.
Säg om Er dotter får min hustru blifva,
Ty Svenborg älskar mig, blif Ni min far?
Väl vet Ni hvem jag är och hvad jag eger,
Jag hoppas, att Ni frågan öfverväger.»

»Din broder just i afton, frände Östen,
En fråga framfört utaf samma slag.
Dock kan jag gifva dig den ljufva trösten,
Den att din bror ej Svenborg var i lag,
Men om hon älskar dig, vill bli din maka,
Du har mitt ja; jag ta'r det ej tillbaka.»

Till »dalig-stugan» båda återvände
Der Svenborg med sin moder satt och spann.
Hur ljuf var ej den känsla Östen kände,
Då han vid Svenborgs sida snart sig fann.
De båda unga hviska så förtroligt,
Att snart de gamla började få roligt.

Till slut dock gumman till de unga sade:
»Nu ha'n I pratat, så det kan gå an,
Jag ser I ären sams, men Östen hade
Egentligen bort skicka böneman,
Ty gamla seder må vi ej förakta,
Och som en sådan kan man det betrakta.»

»Det hafven I fullkomligt rätt i, moder,
Men hela skulden dock ej på mig hvälf,
Ty vet, jag skickade min egen broder,
Men falsk han var och friat för sig sjelf.»
»Ja», inföll Svenborg gladt, »men han fick resa
Och hvad han vann derpå det var lång näsa.»

Och horn och kannor ställdes in på bordet
Med julöl i, se'n några grannar nu
Inbjudne kommit, Thorbjörn sjelf tog ordet
Och drack så skålen för de unga tu,
Men sedan drucko alla med hvarannan
Och glädjen kom och spred sitt doft kring kannan.

På en gång öppnas dörrn, i rummet träder
Den gamle prosten Fredrik Bagge in.
»Se, det var rätt att här Ni Eder gläder»,
Sad' gubben vänligt, tog af pelsen sin,
»Och om jag rätt har hört, så får jag trycka
Er dotters händer, önskande all lycka.»

Nu blef det glädje! Upp i högbänk leddes
Den gamle lärarn utaf åldrig stam.
En snöhvit duk i hast på bordet breddes
Och bästa kannan sätts för gubben fram,
Och på de unga ses hans blickar falla,
För dem han himlens nåd hörs nederkalla.

„Men, kære vänner", säger gubben sedan,
„Hvad skolen vi till slut oss taga för?
I denna månaden sju inbrott redan
Och sist i Hålsta kyrka som jag hör!
Och nyss jag hörde en förskräcklig sägen,
Att tvenne män fanns mördade på vägen.

„Ett tjufband är det, en förlupen skara
Af rymda knektar omkring sex à sju",
Sad' nämndeman i Lunna, „det lär vara,
Och hela bygden är i fara nu.
De lära vara oförvägna sällar
Som stryka trakten rundt om alla qvällar."

„Det bästa vore att gå man ur huset
Och göra skallgång efter detta pack,
Och taga dem en afton under ruset",
Sad' Östen. Men mor Thorbjörn ropar, „ack!
Jag hör hvad nu af Eder karlar ämnas,
Men Gud bevare Er, de kunna hämnas!"

„Hvad det beträffar, mor, Ni ska' ej frukta",
Föll mannen in, „få vi dem en gång fast,
Så skola vi dem nog så grundligt tukta
Och hänga dem i hvar sitt rep af bast",
„Ja", Östen sad', „då slipper man dem svepa
Och svårt de få derefter att sig repa."

Beslutadt blef man »kafvel» skulle sända
I Hålta och i Solberga omkring
Med bud pålitliga, som voro kända
Och låtsa tysta så om ingenting.
Se'n gingo de till bords och presten läste,
Och när de ätit, enhvar hemåt reste.

Så röd steg månen upp bak moln och skyar
Samt kastar öfver snö och fält sin glans,
Det lyser ej nu mer från hus och byar,
Som uti närheten af vägen fanns,
Men mellan molnen mången stjerna blänker
Och Östen lycklig på sin Svenborg tänker.

Så satt den unge uti sina drömmar,
Då hastigt flera männer rusa opp,
En fattar plötsligt uti Grålles tömmar
Och söker hindra denne i sitt lopp,
De andra skynda, detta ses nu gifvet
Med knifvar komma Östen in på lifvet.

Fort vänder Östen skaftet på sin piska
I hvilkens handtag det var instöpt bly,
Han reste sig och slagen föllo friska,
Snart röfvarena stupa eller fly,
Och hästen knuffar undan den, som höll den
Och Östen höjer piskan — men ej föll den.

»O, herre Jesus, såg jag rätt — hvem stod der
och höll i Grålle på de andras bud?»
Nu ropar Östen. »Ja, det var min broder,
Min egen broder! Milde herre Gud!»
Och hästen skyndar emot hemmet åter,
Men Östen böjer hufvudet — och gråter.

Snart skyndar Grålle sig vid stallet stanna,
Hans herre honom för i spiltan sin,
Men Östen går med moln uppå sin panna
Samt stänger sig i »lillekammarn» in.
Och efter hvad som händt, man kan ej klandra
Att hela natten der han hördes vandra.

Knappt natten flyr och morgonrodna'n kastar
Sitt purpur fram samt bådar dagens gäst,
Förrän en yngling in på gården hastar
Och stiger der utaf en löddrig häst,
Men gårdens folk de skynda att få höra,
Hvad bådskap denne ungersven kan föra.

Fast efter nytt de äro mycket lystna,
Så blir det dock med dessa frågor slut,
Ty svar de få ej och helt snart de tystna,
Då Östen träder öfver tröskeln ut.
»Kom in», han sad' till drängen, »ty jag skådar,
Att inga glada nyheter du bådar.»

Nu ynglingen berättar, djupt bedröfvad,
Att inbrott skett i natt i Thorbjörns gård,
Hans gods är stulet, unga Svenborg röfvad
Och husbond' sårad uti fältskärs vård,
Ty tappert stridde han och öfverfallen
På tvenne röfvare han klufvit skallen.

Då drängen slutat sorgens bud att föra,
Satt Östen tyst och tankefull en stund.
Hur skall han handla, huru skall han göra?
Hans bror var med i tjufvarnes förbund,
Och fastän lugn ett rof för inre strider
Han känner endast sjelf, hur djupt han lider.

»Fort», sade han till drängen, »nu du ilar
Till kronofogden och beskrifver der
Hvad som har händt, låt se du icke hvilar.
Kom åter snart vi kunna träffas här.»
Han kallar sina drängar som stå häpna
Då han befaller dem i hast sig väpna.

Just i det ögoblickt han ämnar fara
En gammal gumma in på gården går,
Och sade »Östen jag vill med dig vara
I natt de stulit ha mitt enda får,
Jag vet hvar tjufven fins och hvad du ämnar,
Och jag vill vara med när du mig hämnar.»

»Du skall med häst och släde icke stöka,
Ty tjufvarna fins nära; med mig kom.
I natt de ämnade att dig besöka
Det talade de med hvarandra om.
Tag goda slagträd med det kan behöfvas,
Det onda måste piskas för att döfvas.»

Och upp till Raröds gård så gumman stälde
Sin väg i spetsen för de karlar sju,
När grannen der då hör hvart resan gälde
Med sina drängar gör han sällskap nu.
Då säger gumman: »Uti Raröds grotta
Ni finner röfrarne, de äro åtta.»

Till grottan hela flocken varsamt tågar
Så tyst som råttan efter katten går,
Af mod och stridslust hvarje yngling lågar
Och snart i grottan han med Östen står.
Der på en mossbädd röfvarena sofva
Och Svendborg sitter fängslad i en klåfva.

Rätt skarp blir striden, men snart öfvervundne
Ses röfrarne, och utan någon tröst
De först få stryk och blifva sedan bundne,
Och Svenborg lutar sig till Östens bröst,
Men gumman ta'r en röfvare i håret
Och frågar honom »*hvar han gjort af fåret?*»

En eld upptändes och när klart den brinner,
Sitt sken den kastar uti hålan kring,
Då vid detsamma man i högar finner
Rätt mången dyrbarhet och kostlig ting,
Och Thorbjörns skatter, kyrkokärl och kalkar
Som röfvats bort af dessa arga skalkar.

Nu röfvare och skatter förs till Linden
Att der bevakas noga som sig bör.
Men Östen med sin fästmö — snabbt som vinden —
Till hennes faders gård i sporrsträck kör,
Der fadern, som af såren än har smärta,
Med glädje trycker henne till sitt hjerta.

Men emot Östen Svenborgs mor sig vänder,
Bekymrad säger hon med röst så matt:
»Vår herre ömsom ondt och godt oss sänder,
Du vet ej Östen allt som händt i natt.
O! här var strid, och lif och död det gälde
Och tvänne röfvare här blefvo fällde.

»En bössa fattade den äldsta drängen
Och skjuter så den förste som kom in,
Då springer Thorbjörn hastigt upp ur sängen
Och fäktar modigt så med yxan sin,
Men se'n han sårad blef, med folk och maka
Till köket drager han sig då tillbaka.

»Och drängen släpades dit ut till knuten
Der blef han mördad, stackars gamle Sven!
Men ack, det var din broder som blef skjuten!
Han kanske kommit till oss som en vän
För att oss hjelpa och oss nära vara
Samt söka rädda oss ur denna fara.»

Så trodde alla. Östens broder jordas
På nästa söndag som var Michaels dag,
Och röfrarne? jo, uppå dem fullbordas
Ett rättvist straff, de hängas efter lag.
Och fagra Svenborg? — ja den bästa trösten
Hon säkert fick — ty hon blef gift med Östen.

Och fastän tiden framåt ilar
Dock Östens saga hörs ännu.
I Jörlanda den tappre hvilar,
På grafsten står med gamla stilar

† 1737.

VII.

Stenar Björnson.

Den gamla tiden är mig kär,
Den gamla karolinska tiden,
— — — — — — — — —

Tegnér.

Från gamla tider stundom finnes
Rätt mången saga i vår Nord;
I sång jag täljer en jag minnes,
Tag mot den du, min fosterjord!

Om konung Karl och hans bedrifter
Den handlar ej, fast i hans da'r
Den tecknats upp i kyrkoskrifter,
Och resten gömts från farfars far.

* * *

I Nössemark annex i Vedbo härad
Till pastoratet Ed, i Elfsborgs län.
I Dalslands skogar lefde oförfärad
Och stolt att valla sina egna fän
En bonde, Stenar Björnson med sin broder:
De ärft sin gård, ej pengar och klenoder.

Den gården hette Sund och är belägen
Vid Stora Lee, en sjö vid Norges fjell.
Om denna gården gick en gammal sägen,
Att den stått upp ur sjön en sommarqväll
Samt att en jätte sedan på den bodde.
Och traktens folk de än på sagan trodde.

De båda bröderne ock sades stamma
Från jätteslägten i de forna dar,
Och Stenar måste haft en jätteamma,
Ty för sin styrka vida känd han var.
Hur han en qvarnsten bar, och om hans strider
Förtäljes ännu uti våra tider.

Med björn och ulf han ofta drabbat samman
Och med sin klubba, gjord af jernfast ek,
Han fälde dem, det var hans fröjd och gamman.
Den stärkte armen denna djerfva lek.
Och lilla Einar, tolf år gammal vorden
Med bössan fält sin första björn till jorden.

År sjuttonhundra-aderton om hösten
När tolfte Karl låg framför Fredrikshall,
Då kom en bonde, hvilkens namn var Östen,
Till bröderna förtäljde kungens fall,
Och äfven att han sett just då i qvällen
En flock af norrmän komma ned från fjellen.

Re'n aftonsolen färgat trädens stammar
Och klädt i purpur hvarje snöig gren
Samt sjunkit sedan; dock, se der, det flammar!
I vester höjer sig på nytt ett sken,
Det norrman är, som tänder några byar
Och röken stiger mot de mörka skyar.

Nu Stenar yngre brodern Einar sänder
Med kafvel ned åt trakten söderut
Att kalla männerna till Lee-sjöns stränder
Med sina bössor, vapen, lod och krut,
Samt bedja dem att ingen ro sig gifva,
Förrän de lyckas fienden fördrifva.

Re'n nästa qväll kom norrman ned till Jåren,
Midt framför Sund, en gård på andra land,
Men bonden der, som gammal var till åren,
Tog alla båtar med till Stenars strand;
Der sänktes de, och gubben flyr till skogen;
Men Stenar stannar på sin post så trogen.

Snart börjar han att ned vid insjöns stränder
På lämpligt afstånd tända bål vid bål.
Han ur ett gammalt muskedunder sändér
Ett skott ibland med fienden till mål
För att, i följd af sådane mandater,
Få fienden att tro: der finns soldater.

Dock nästa morgon börjar norrman rifva
En ladugård att göra flotte af,
Och se'n en flock på sjön sig ut begifva
Helt modiga på detta lilla haf.
Men från den andra stranden nu det smäller,
Ty Stenar sköt, trumpetaren han fäller.

Nu blef det brådt om bord på norska flotten
Att vända om igen i största hast.
Allt tätare de föllo svenska skotten,
Ty Stenar gladde sig och sköt så hvasst.
Ej nekas kan, han hade rätt att njuta,
När för sitt fosterland han så fick skjuta.

Den andra dagen fienden syns draga
Att plundra trakten söderut kring Ed.
Men Stenar Björnson ses sin klubba taga,
Att gå på björnjagt med, så var hans sed —
Ty krutet det var dyrbart denna tiden,
Men Stenar klubban förde helst i striden.

När officern, som förde norska styrkan,
Fick höra Stenars bragd der ned vid Ed,
Då han som bäst höll på att plundra kyrkan,
Han blef vid detta budskap häftigt vred:
Befaller korporalen strax att draga
Åstad att så till fånga Stenar taga.

På dräpen björn satt Stenar under fjellet
Samt åt sitt bröd och strök den fallnes lugg.
Då rusa sju soldater upp till stället
Med dragne sablar uti högsta hugg.
»För tusan!» ropar Stenar, upp sig ställer
Och snart med klubban trenne män han fäller.

Då hörs ett skott; korpralen föll till jorden,
Ur skogen Einar störtar hastigt ut.
»Bra gjort, min broder!» Stenar tog till orden.
»Nu sk'a vi på de andra göra slut.»
Och tvenne kördes ut i sjön och dränktes;
Den sjunde sprang — och lifvet honom skänktes.

Så gick det till. Historisk sann min saga
Helt säkert är, ty derpå finns bevis.
Vill Ni ej tro den? Må jag det beklaga;
Men Stenar Björnsons bragd är värd sitt pris.
Att rädda den från glömskan var jag tvungen;
Af bättre skald den borde bli besjungen.

VIII.

En Vikingasaga.

Det brusar i nattten
Och vågorna gå
På fjordarnes vatten,
Så mörka och grå.
I öster ses glimma
En stjerna ibland,
Och morgonens dimma
Uppstiger från land.
Men ljusningen viger
En dag, som blir ny,
Och solen den stiger
Ur rodnande sky.

På fjorden simmar
En drake fram,
Och guldet glimmar
Ifrån dess stam.
Der högt uppburen
Sig reste vild
I guld utskuren,

En drakes bild.
Sjökungen Hake
Den viking är,
Som styr sin drake
På fjorden här.

Solen flammar uti öster, stiger högre mer och mer.
Se, då kommer det från vester äfven der en drake ner.
Tjugofyra åror föra honom öfver vågen fram
Och dess gyldne hufvud lyser klart ifrån dess höga stam.
Det är Helge hvilken möter Hake som från fjorden styr,
Länge sökte de hvarandra ingen af dem striden skyr.
Båda bodde de i Viken, men för nära dock hvarann';
Båda samma mö ha' älskat, Blenda Hake tog till man.
Tvenne gånger förr de kämpat uti land, i öppen strid,
Som ej någon gifvit vika kunde de ej hålla frid.
Nu skall striden åter stånda — tapprast voro de i nord —
Med dem voro många fränder för att kämpa der om bord.

Hornen ljuda! Härskri skallar!
Rundtom fjorden dånet förs,
Brusar mellan strandens tallar,
Och från bergen eko hörs.
Svärden blixtra, sköldar glimma,
Striden rasar man mot man;
Bådas drakar sakta simma
Fjettrade intill hvarann'.
Svärdshugg uti morgonstunden,
Sköldars klang och pilars sus,
Störa foglarne i lunden,

Tyckes dämpa vågens brus.
Hake äntrar nu och fäller
En och annan kämpe god,
Helge sig mot honom ställer,
Svärden drypa utaf blod.
Bitar utur sköldar springa,
Dråpslag liksom hagla ner,
Men då brister Hakes klinga;
Helge honom dödshugg ger.
Gält ett skri kring rymden ljuder
Och en qvinna skön och ung
Störtar fram och liksom bjuder
Ingen nalkas fallen kung.
Sveper då sin mantel vida
Öfver slagen hjelte der,
Hvad än hjertat månde lida
Tårar falla icke här.
Striden upphör. Helge tager
Med den rätt, som segren ger
Hakes drake, qvinna fager,
Hvad som Hake tillhört mer.
Men hans kämpar och hans fränder
Landsätts uti närmsta vik,
Der de nära fjordens stränder
Resa hög för Hakes lik.

På Näs, som var hans gård, satt Helge dyster
Och led af hatets, led af kärleksqval.
Förr var han skämtsam, han var glad och yster
Och dryckesvisan klang uti hans sal.
Väl har han skatter, han har kämpar många,

Var odalbonde rikast uti nord.
Han Svea konung hjelpt med drakar långa
Och honom kallat gästvän vid sitt bord.
Men hvad är äran? — Intet till att vinna
För honom, som var lidelsernas slaf:
Han egde nordens älskligaste qvinna
Och all sin kärlek han åt henne gaf!
Men hon med hån ger spott och spe tillbaka,
Åt Hake Blenda gifvit all sin tro.
Blott våldet henne gjort till Helges maka
Och tvånget gjort — till husmor i hans bo.

Det hviskar i lunden,
Det prasslar i gräs
I aftonstunden,
Ej långt från Näs:
Hvem är det, som talar i qvällen så sen
I månens sken?

Hvad sade väl qvinnan, som står vid strand,
Till vikingar nedanför?
Hon lyfte i natten sin hvita hand
Och tecken åt männen gör,
Hon talar med vrede om mord och brand,
Om blodshämd, som aldrig dör;
Och männen de skynda sig in åt land
Och natten ej mera hör.

Det porlar i bäcken
Den lyser så klar,

Kanhända necken
Uti den var?
Men flydde när vikingar gingo med svärd
På nattlig färd.

Nu bägarne klinga i salen
Hos vikingen Helge på Näs.
Han gömmer de glödande qvalen,
Och tömmer den fyllda pokalen
För vänaste qvinna det ge's.
Upp springa då kämparne alla
Och slå sina sköldar med dån,
På husmodern Blenda de kalla,
För henne skall fröjdropen skalla;
Hon som är om alla så mån.
Det gästabud Helge nu gifver
Det är medan kafvel han fått,
Och runan på denna beskrifver,
Att konungen sjelf sig begifver,
I härnad mot Danernes drott.
Och derför den gästfrie värden
Det afskedskalaset nu ger.
Och kämparne sänder på färden
Att öka sitt rykte i verlden;
Och samla sig skatterna fler.
Sjelf stannar han hemma att vakta
Den ros, som han håller så kär.
Han smyger omkring den så sakta
Och upphör ej att betrakta;
Hans Gimle och Nastrand den är.

Länge hade uti qvällen
Helge invid Blendas sida
Suttit uti vapensalen,
Talat om sin trogna kärlek.
Huru han från barndomstider
Henne älskat, hon allena,
Hennes bild i hjertat burit — —
Då bröt Blenda af, hon reste
Sig och qvad för häpen viking:

»Hör hvad jag qväder,
Högt jag dig hatar;
Ändtligen ämnas
Hämden åt dig.
Svek Hake svärdet,
Mig skall ej svika
Tjusande känslan
Kärkommen hämd.
Trofaste trogne
Trälarne alla
Sändes till kolarn
Sunnan i skog.
Öder och Öglund,
Bröder till Hake,
Tänka på hämden
Tända din gård.»

Knappt har Blenda slutat qväda,
Förr än i den stilla natten
Vapen klinga, röster tala;
Dörren öppnas, Öglund ropar:

»Blenda kom, din hämd är när»!
Ej hon hinner fram till härden,
Förr än Helge henne fattar
Leder henne upp i högbänk,
Med ett bälte henne binder
Vid högsätespelaren.
Huset brinner, taket flammar
Eldrödt. Muspels söner leka,
Dansa öfver salens väggar,
Och när Helge öppnar luckan,
Ser han för sig hundra spjut.
Sätter sedan sig i högbänk
Löser banden omkring Blenda
Trycker henne till sitt hjerta — —
Nästa morgon finns ej mera,
Än en askhög utaf Näs.

UR FOLKETS LIF

1:sta och 2:dra häftet finnas i bokhandeln.

Ur Pressens omdömen:

Det är helt och hållet som små diktverk, dessa berättelser hafva sitt värde. Hvad de små berättelsernas innehåll beträffar är det med nöje vi erkänna, att förf. varit berättigad att karakterisera detta såsom *fosterländskt*. Ty uti hvar enda figur pulserar ett lif, som vi kunna känna igen såsom inhemskt hos oss. Hvarken de fula eller de vackra dragen äro lånade utifrån, och äfven öfverdådet tar former, som väcka sympati uti de hemligaste gömslena i vårt hjerta. De flesta berättelsernas skådeplats är Bohuslän, der förf. synes hemmastadd i hvarenda vrå och förtrogen med lifvet på skär och böljor. Flere af lots- och skärgårdsberättelserna äro verkliga hjeltedikter — — Den lilla samlingen bildar en god och underhållande ynglingabok, fri lika mycket från den veklighet som den torrhet, hvilka allt för ofta göra den s. k. ungdomsläsningen onjutbar.

Ur Aftonbladet för d. 4 December 1878.

UPPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEK
16000 002926747